

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut sociologických studií  
Katedra veřejné a sociální politiky

**Tereza Švorcová**

**Analýza podpory pro studenty se speciálními  
potřebami formou asistence při studiu na  
Univerzitě Karlově v Praze**

*Bakalářská práce*

Praha 2013

Autor práce: **Tereza Švorcová**

Vedoucí práce: **Mgr. Vladimíra Tomášková**

Rok obhajoby: 2013

## **Bibliografický záznam**

ŠVORCOVÁ, Tereza. *Analýza podpory pro studenty se speciálními potřebami formou asistence při studiu na Univerzitě Karlově v Praze*. Praha, 2013. 92 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Vladimíra Tomášková.

## **Abstrakt**

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat službu asistence při studiu fungující na Univerzitě Karlově v Praze. Výsledky analýzy by měly upozornit na přednosti a slabé stránky fungování služby asistence na UK. K odhalení těchto nedostatků a předností posloužily polostrukturované rozhovory provedené se studenty a asistenty, kteří svou součinností službu spoluvytvářejí. Zároveň byl uskutečněn rozhovor s pracovníkem Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami, které službu asistence na Karlově univerzitě koordinují. Pro srovnání byl podobný rozhovor proveden i s vedoucím Střediska handicapovaných studentů, které zajišťuje službu asistence při studiu na Vysoké škole ekonomické v Praze. Tyto rozhovory posloužily k bližšímu nahlédnutí do problematiky fungování služby asistence na UK. Studie analyzuje funkčnost služby a pokouší se vymezit potřeby, jež znevýhodněným studentům pomohou k vyrovnání studijních podmínek. Na základě získaných výsledků vymezuje práce účelnou formu asistence. Ze zjištěných nedostatků je podstatné zmínit nízkou úroveň informovanosti o službě a s tím související nesystematické podchycení znevýhodněných studentů a asistentů. Dále z výzkumu vyplývají problémy se špatnou koordinací služby. Asistenti také připomínají nevyhovující formu zaškolení. Neaktuálnost databáze asistentů, která značně ztěžuje studentům se speciálními potřebami dostupnost asistence, je dalším velkým nedostatkem. Účelná forma asistence usnadňuje přístup ke vzdělání, které je obzvláště pro osoby se zdravotním postižením nejcennějším kapitálem do budoucího života, a proto je nutné se zaměřit převážně na nedostatky, které tato služba na Karlově univerzitě v současnosti má.

## **Abstract**

The aim of this bachelor thesis was to analyse assistance services functioning at Charles University in Prague. The results of the analysis should draw attention to strengths and weaknesses of the functioning of the service assistance at Charles University. To detect these weaknesses and strengths, semistructured interviews were used. The students and assistants (who together create this assistance) were interviewed. At the same time, also the employees of the Office for Students with Special Needs which coordinates the service assistance at Charles University were interviewed. For comparison, a similar interview was conducted with the head of the Centre for handicapped students, which provides service assistance at the University of Economics in Prague. These interviews were used to a more detailed insight into the work of assistance services at Charles University. The study analyses the functionality of the service and is attempting to define the needs to help disadvantaged students to balance study conditions. Based on the results of work defines effective form of assistance. The low level of awareness of the service and the related non-systematic underpinning of disadvantaged students and assistants would be the most important weakness to mention. Furthermore research showed problems with coordination of the serviced. Assistants also commented upon unsatisfactory form of training. Other major issue would be the database assistants, which is not updated and this makes the situation much harder for students with special needs. Effective form of assistance simplifies access to education (which is - especially for people with disabilities - most valuable capital in the future life) and therefore it is necessary to focus largely on weaknesses which this service at Charles University currently has.

## **Klíčová slova**

asistence

asistence při studiu

zdravotní postižení

terciální vzdělávání (vzdělávání poskytované školami vysokými a vyššími odbornými)

student se speciálními vzdělávacími potřebami

hendikep

## **Keywords**

assistance

assistance in the study

disability

handicap

tertiary education

students with special needs

**Rozsah práce:** 119 652 znaků

**PROHLÁŠENÍ:**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Analýza podpory pro studenty se speciálními potřebami formou asistence při studiu na Univerzitě Karlově v Praze“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které uvádím v seznamu použité literatury. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu. Zároveň tímto prohlášením souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne .....

.....  
Tereza Švorcová

### **PODĚKOVÁNÍ:**

Na tomto místě bych ráda poděkovala studentům se speciálními vzdělávacími potřebami a asistentům za ochotu a čas strávený při poskytování rozhovorů. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami na UK a Střediska handicapovaných studentů na VŠE za poskytnutí rozhovorů.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Mgr. Vladimíře Tomáškové za cenné rady, připomínky a odborné vedení při psaní bakalářské práce.

# **Institut sociologických studií**

## **Projekt bakalářské práce**

### **1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu**

Hlavním cílem práce je analyzovat dostupnost vzdělání na Univerzitě Karlově v Praze (dále jen UK). Tato vysoká škola byla vybrána záměrně, a to hlavně pro svou velikost. Výroční zpráva z roku 2009 uvádí, že UK měla téměř 53 tisíc studentů. Je tak nejen největší VŠ v ČR, ale patří i mezi velké evropské univerzity.

Studie se bude zabývat podporou studentů se zdravotním postižením studujícím na UK. Tato vysoká škola poskytuje studentům se speciálními potřebami podporu několika různými mechanismy, mezi nimi například bezbariérovými přístupy, technickými vybaveními univerzitních pracovišť a v neposlední řadě možností využití asistence při studiu. Právě asistence při studiu, jež má „kompenzovat znevýhodnění studenta při plnění studijních povinností a činností s nimi souvisejícími“ bude stěžejním bodem práce. Studie by měla analyzovat funkčnost služby, pokusit se vymežit potřeby, jež znevýhodnění studenti vyžadují k vyrovnání studijních podmínek a na základě získaných výsledků vymežit účelnou formu asistence. Stěžejním předmětem práce je zjištění, zda osobní asistence v podobě, v níž je dnes na Karlově univerzitě poskytována, je pro klienty plně využitelná a jestli jim způsob poskytované pomoci a služeb vyhovuje. Pozornost bude věnována především osobám, kterých se osobní asistence přímo týká. Budou provedeny polostrukturované rozhovory s oběma zúčastněnými stranami, tedy s asistenty, kteří službu poskytují, i s osobami se zdravotním postižením, které služby využívají. Dále považují za nezbytné oslovit kontaktní osoby, které mají na jednotlivých fakultách napomáhat součinnosti mezi asistenty a „klienty“ asistenční pomoci a prověřit jejich informovanost a zájem o problém. Poslední, avšak neopomenutelnou složkou, která se na asistenci podílí a celou službu koordinuje, jsou zaměstnanci Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami.

Pro vyšší objektivnost posuzovaného problému bude provedeno srovnání funkčnosti systému asistence na UK s jinou, náhodně vybranou pražskou vysokou školou, kde služba asistence rovněž funguje.



## **2. Teoretická východiska**

Práce se bude opírat o teoretická východiska, která pomohou vymezit problém a stanovit pojmům a teoriím konkrétní rozměr, se kterým může být dále pracováno. Mezi ně patří mimo jiné pojmy integrace, tedy „*Začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy.*“ (Jandourek 2007:109), rovnost šancí, která je dle sociologického slovníku definována jako „*Vyrovnaní životních šancí pro všechny jedince ve společnosti bez ohledu na jejich ekonomické postavení.*“ (Jandourek 2007:209), hendikep, jenž je chápán jako „*sociální znevýhodnění jedince v důsledku jeho postižení (tělesného, smyslového apod.) nebo příslušnosti k určité skupině*“ (Jandourek 2007:94/95), Maslowova pyramida potřeb, která je jakousi hierarchií lidských potřeb, již vytvořil americký psycholog A. H. Maslow a podobně. Dále budou rozebrány teorie z oblasti vzdělávání, oblast legislativy, zákon o sociálních službách či zákon o vysokých školách, vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Univerzita Karlova vydala k účelu podpory studentů se speciálními potřebami opatření rektora č.25/2008 Minimální standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově. Tento dokument slouží primárně k deklaraci a definování práv uchazečů o studium se speciálními potřebami, proto nemůže být v práci, jež se věnuje právě podpoře takto znevýhodněných studentů, opomenut. V neposlední řadě se v teoretické části práce pokusím obhájit tezi, že sociální služby mají smysl. Pro tento účel poslouží jako východisko učebnice sociální politiky.

## **3. Cíle bakalářské práce**

Práce si klade za cíl vytvořit analýzu instituce osobní asistence na UK a odhalit její nedostatky či přednosti pro studenty a asistenty, kteří svou součinností pomáhají službu spoluvytvářet. Práce se zaměřuje na osobní asistenci na UK, ale pro objektivní srovnání bude tato služba analyzována i na jiné vysoké škole.

## **4. Výzkumné otázky a hypotézy**

Nyní se pokusím formulovat otázky, na něž si práce klade za cíl odpovědět:

Je systém osobní asistence fungující při UK efektivní pro studenty, pro něž je určen?

Jaké má systém přednosti či nedostatky? (z hlediska potřeb jednotlivých studentů i asistentů, s nimiž budou provedeny polostrukturované rozhovory)

Jak systém ob stojí v porovnání se službou fungující na jiné vysoké škole?

## **5. Metody a prameny**

Práce bude stavět na dvou výzkumných metodách. V první řadě je cílem prozkoumat existující zákony a dokumenty, které asistenci vymezují či se jí dotýkají. První výzkumnou metodou bude tedy sekundární analýza dat (studium dokumentů), zde bude zaměřena pozornost na zákon o sociálních službách či zákon o vysokých školách, vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a podobně.

Druhou výzkumnou metodou bude provedení polostrukturovaných rozhovorů se všemi stranami vstupujícími do procesu osobní asistence. Tedy s asistenty, kteří službu poskytují, a s osobami se zdravotním postižením, které služby využívají. Další skupinou jsou kontaktní osoby, které na jednotlivých fakultách zprostředkovávají styk mezi „asistenty a klienty“. Ti navíc poskytují informace o podpoře a měli by tedy být náležitě informováni o celém problému. Posledními aktéry, jejichž pohled nesmí být v analýze opomenut a kteří celou službu vlastně koordinují, jsou zaměstnanci Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami.

## **6. Předpokládaná struktura bakalářské práce**

- 1) **Úvod** - uvedení do problematiky osob se zdravotním postižením.
- 2) **Teoretická východiska** - vymezení pojmů týkajících se osobní asistence a poskytování pomoci osobám se zdravotním postižením.
- 3) **Metody** - pro práci bude využito sekundární analýzy dat a budou provedeny polostrukturované rozhovory s aktéry vstupujícími do procesu užívání či poskytování osobní asistence.
- 4) **Deskriptivní část** - analýza zákonů a dokumentů týkajících se rozebírané problematiky.
- 5) **Analytická část** - samotný kvalitativní výzkum provedený formou polostrukturovaných rozhovorů.
- 6) **Závěry** - v závěru práce by měly být shrnuty výsledky výzkumu a vyzvednuty přednosti systému osobní asistence na UK a dále by mělo být upozorněno na případné stinné stránky systému a navrženy změny pro zefektivnění podpory pro studenty se speciálními potřebami.

## Obsah

ÚVOD.....	15
<b>1. CÍLE PRÁCE.....</b>	<b>17</b>
Výzkumné otázky a hypotézy .....	17
<b>2. METODY A ZDROJE DAT.....</b>	<b>18</b>
2.1 Sekundární analýza dat.....	18
2.2 Výběr respondentů .....	19
2.3 Struktura rozhovorů.....	20
2.4 Provedení a zpracování rozhovorů.....	21
<b>3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA .....</b>	<b>23</b>
3.1 Lidský kapitál.....	24
3.2 Rovnost ve vzdělání .....	25
3.3 Listina základních práv a svobod.....	25
3.4 Maslowova pyramida potřeb .....	26
3.5 Teorie hendikepu.....	27
<b>4. LEGISLATIVA.....</b>	<b>28</b>
4.1 Legislativní dokumenty .....	28
4.1.1 <i>Legislativa v ČR.....</i>	<i>28</i>
4.1.2 <i>Legislativa na UK.....</i>	<i>31</i>
<b>5. INTEGRACE OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A JEJICH MOŽNOSTI VE VZDĚLÁVÁNÍ .....</b>	<b>33</b>
5.1 Sociální služby .....	33
5.2 Přístup k osobám se zdravotním postižením .....	33
5.2.1 <i>Historický pohled na osoby se zdravotním postižením .....</i>	<i>34</i>
5.2.2 <i>Osoby se zdravotním postižením dnes .....</i>	<i>35</i>
5.3 Pojetí a cíle vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami v ČR.....	36
5.4 Student se speciálními vzdělávacími potřebami na UK.....	37
5.4.1 <i>IPC a Kancelář pro studenty se speciálními potřebami .....</i>	<i>37</i>
5.5 Přístupnost vysokoškolského vzdělání pro studenty se zdravotním postižením . .....	39
5.5.1 <i>Přístupnost Karlovy univerzity pro studenty se zdravotním postižením .....</i>	<i>43</i>
<b>6. ASISTENCE PŘI STUDIU.....</b>	<b>47</b>
6.1 Z historie osobní asistence.....	47
6.2 Asistence pro vysokoškolské studenty .....	47
6.3 Asistence při studiu na UK.....	48
6.4 Asistence při studiu na jiné vysoké škole.....	50
<b>7. ANALÝZA ROZHovorů.....</b>	<b>52</b>
7.1 Představa funkční služby Asistence při studiu .....	52
7.1.1 <i>Funkce Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami .....</i>	<i>52</i>
7.1.2 <i>Funkce kontaktní osoby.....</i>	<i>53</i>
7.1.3 <i>Funkce asistenta při studiu.....</i>	<i>55</i>
7.1.4 <i>Smysl semináře pro asistenty při studiu .....</i>	<i>56</i>

7.2 Srovnání instituce Asistence při studiu na UK s fungováním asistence na jiné vysoké škole .....	61
<b>8. HLAVNÍ PROBLÉMY SYSTÉMU ASISTENCE PŘI STUDIU NA UK A NÁVRHY K ÚČELNÉMU ZLEPŠENÍ SLUŽBY .....</b>	<b>66</b>
<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>70</b>
<b>SUMMARY.....</b>	<b>72</b>
<b>POUŽITÉ ZDROJE.....</b>	<b>74</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>77</b>

## SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AMU	Akademie múzických umění v Praze
ČR	Česká republika
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
ČZU	Česká zemědělská univerzita v Praze
FSV	Fakulta sociálních věd
HE	vysokoškolské vzdělávání
HS	hendikepovaní studenti
IPC	Informačně poradenské centrum
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
JČ	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
MENDELU	Mendelova univerzita v Brně
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MU	Masarykova univerzita
NRVRP	Národní akční plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením
OSN	Organizace spojených národů
OU	Ostravská univerzita v Ostravě
PP	pohybové postižení
SHS	Středisko handicapovaných studentů
SP	sluchové postižení
SPU	specifické poruchy učení
SŠ	střední škola
SU	Slezská univerzita v Opavě
SVP	specifické vzdělávací potřeby
TUL	Technická univerzita v Liberci
UHK	Univerzita Hradec Králové
UK	Karlova univerzita v Praze
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci
UTB	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
VŠ	vysoká škola

VŠBTU	Vysoká škola Báňská – technická univerzita Ostrava
VŠE	Vysoká škola ekonomická v Praze
VUT	Vysoké učení technické ve Zlíně
ZČU	Západočeská univerzita v Plzni
Zdp	osoby se zdravotním postižením
Zp	zdravotní postižení
ZrP	zrakové postižení
ZŠ	základní škola

## ÚVOD

Podporu pro studenty se speciálními potřebami chápu jako jednu z významných pomoci osobám se zdravotním postižením. Tato podpora by jim měla usnadnit přístup ke vzdělání, které je obzvláště pro občany s hendikepou nejcennějším kapitálem do budoucího života. Právě proto jsem se rozhodla vypracovat analýzu, která se bude zabývat podporou pro osoby se zdravotním postižením, a to konkrétně formou asistence při studiu.

Hlavním cílem práce je analyzovat dostupnost vzdělání pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami na Univerzitě Karlově v Praze. Tato vysoká škola byla vybrána záměrně, a to hlavně pro svou velikost. Výroční zpráva z roku 2011 uvádí, že na UK studuje více než 53 tisíc studentů. Je tak nejen největší VŠ v ČR, ale patří i mezi velké evropské univerzity.

*„Studenti se zdravotním postižením představují zvláštní výzvy pro vysokoškolské vzdělávání (HE), a to nejen z hlediska zajištění fyzického přístupu do budov, ale také ve vztahu k mnohem širšímu přístupu otázek týkajících se učebního plánu, výuky, učení a hodnocení.“* [Tinklin, Riddell, Wilson, 2004:2] Studie se zabývá podporou studentů se zdravotním postižením, kteří studují na Karlově univerzitě. Tato vysoká škola poskytuje studentům se speciálními potřebami podporu několika různými mechanismy, mezi něž patří například bezbariérové přístupy, technická vybavení univerzitních pracovišť a v neposlední řadě možnost využití asistence při studiu. Právě asistence při studiu, jež má *„kompenzovat znevýhodnění studenta při plnění studijních povinností a činností s nimi souvisejícími“*<sup>1</sup>, je stěžejním bodem práce. Studie by měla analyzovat funkčnost služby, pokusit se vymezit potřeby, jež znevýhodnění studenti využívají k vyrovnání studijních podmínek, a na základě získaných výsledků vymezit účelnou formu asistence.

Stěžejním předmětem práce je zjištění, zda asistence při studiu v podobě, v níž je dnes na UK poskytována, je pro klienty plně využitelná a jestli jim způsob poskytované pomoci a služeb vyhovuje. Pozornost je věnována především osobám, kterých se

---

<sup>1</sup> Minimální standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově <http://www.cuni.cz/UK-3053.html>

asistence přímo týká. Pro účely práce byly provedeny polostrukturované rozhovory s oběma zúčastněnými stranami, tedy s asistenty, kteří službu poskytují, i s osobami se zdravotním postižením, které služby využívají. Neopomenutelnou složkou, která se na asistenci podílí a celou službu koordinuje, jsou zaměstnanci Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami.

Pro vyšší objektivnost posuzovaného problému je v práci provedeno srovnání funkčnosti systému asistence na UK s jinou, náhodně vybranou pražskou vysokou školou, kde služba asistence rovněž funguje. Touto školou je Vysoká škola ekonomická v Praze.



## **1. CÍLE PRÁCE**

Cílem práce je vytvořit analýzu instituce Asistence při studiu na UK. Především pak odhalit její přednosti či nedostatky, a to jak z pohledu studentů, tak i asistentů, kteří svou součinností službu spoluvytváří. Práce se zaměřuje na Asistenci při studiu na UK, ale pro objektivní srovnání bude popsáno fungování služby i na jiné vysoké škole.

### **Výzkumné otázky a hypotézy**

Práce si klade za cíl odpovědět na otázky týkající se převážně fungování služby Asistence při studiu na Karlově univerzitě. První výzkumnou otázkou tedy je, zda funguje systém Asistence při studiu na Karlově univerzitě efektivně. Aby mohly být navrženy změny systému, je třeba zjistit, jaké má systém přednosti či nedostatky. Ty budou zkoumány z hlediska potřeb jednotlivých studentů i asistentů, s nimiž budou provedeny rozhovory. Na závěr bude zjišťováno, jak systém poskytování asistence na UK ob stojí v porovnání se službou fungující na jiné vysoké škole (VŠE). Pro tyto účely bude proveden rozhovor s pracovníkem Střediska handicapovaných studentů na VŠE.

## **2. METODY A ZDROJE DAT**

Práce je stavěna na dvou výzkumných metodách. V první řadě je cílem prozkoumat existující zákony a dokumenty, jež asistenci vymezují či se jí dotýkají. První výzkumnou metodou bude tedy sekundární analýza dat (studium dokumentů), zde bude zaměřena pozornost na zákon o sociálních službách či zákon o vysokých školách, vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Druhou výzkumnou metodou bude provedení polostrukturovaných rozhovorů se všemi stranami vstupujícími do procesu Asistence při studiu. Tedy s asistenty, kteří službu poskytují, a se studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří službu využívají. Posledními aktéry, jejichž pohled nesmí být v analýze opomenut a kteří celou službu vlastně koordinují, jsou zaměstnanci Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami. Pro objektivnost posuzovaného problému je do výzkumu zařazen rozhovor provedený s koordinátorem obdobné asistenční služby fungující na VŠE.

### **2.1 Sekundární analýza dat**

V práci bylo kromě dat primárních, která vznikla na základě výzkumu provedeného pro účely této práce, využito i dat sekundárních. Ta byla získána z již existujících dokumentů týkajících se probírané tematiky. Kromě výše zmíněných zákonů a vyhlášek, bylo čerpáno z brožur vydaných Karlovou univerzitou za účelem zvýšení informovanosti o pomoci studentům se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále z učebnic sociální politiky, sociologických slovníků a literatury, týkající se asistence či pomoci osobám s postižením. Neopomenutelnou částí jsou práce, které se věnovaly podobné problematice. Do této kategorie patří například diplomová práce Asistent v podpoře vysokoškolského studia studentů s postižením – Projekt Asistence při studiu na Univerzitě Karlově v Praze studentky Bc. Anety Markové. Dále seminární práce Osobní asistence jako dostupná a nároková služba (kolektiv autorů Kozáková, Přibilová, Tomášková) či studie pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy s názvem Analýza současné situace studentů se specifickými nároky na vysokých školách.

## 2.2 Výběr respondentů

Asistenti a klienti služby Asistence při studiu na UK byli osloveni krátkým dopisem s žádostí o spolupráci při výzkumu. Ten byl prostřednictvím pracovníků Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami rozeslán formou e-mailu všem studentům využívajícím službu i asistentům zapsaným v databázi asistence. V dopisu byly stručně charakterizovány cíle výzkumu a účel, za kterým je výzkum prováděn. Dále byl studentům nastíněn průběh rozhovoru, přibližná délka a okruhy otázek, které jim budou kladeny. Asistentům i klientům služby byl poskytnut kontakt, na který se mohli obrátit v případě zájmu o spolupráci na výzkumu či jakýchkoli nejasností. Dále byli potenciální respondenti ujištěni, že účast na výzkumu je zcela dobrovolná a poskytnuté rozhovory budou v práci anonymizovány. Při citování jednotlivých studentů je použito kódování, které vzniklo náhodným seřazením jmen asistentů a klientů a následným vygenerováním jednociferného čísla k pojmu Asistentka respektive Klient/ka. Jejich soupis a základní informace o studentech jsou uvedeny v tabulce č. 1 a č. 2.

Tabulka č. 1

ASISTENTI					
Jméno	pohlaví	věk	fakulta	ročník	délka poskytování asistence
Asistentka 1	žena	25	právnícká	5.	5
Asistentka 2	žena	26	filozofická	6.	5
Asistentka 3	žena	24	filozofická	5.	3
Asistentka 4	žena	25	matematicko-fyzikální	6.	3
Asistentka 5	žena	25	sociálních věd	5.	5
Asistentka 6	žena	28	humanitních studií	absolvent 2012	4
Asistentka 7	žena	28	matematicko-fyzikální	absolvent 2010	7

Tabulka č. 2

STUDENTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI (klienti služby)					
Jméno	pohlaví	věk	fakulta	ročník	postižení
Klientka 1	žena	22	filozofická	3.	91 % ztráty sluchu
Klientka 2	žena	23	přírodovědecká	3.	oboustranná praktická hluchota
Klientka 3	žena	26	sociálních věd	4.	dětská mozková obrna
Klient 4	muž	34	humanitních studií	(přerušeno)	kvadruplegie

Pro účely analýzy byla anonymizována i jména pracovníků Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami na UK a vedoucího Střediska handicapovaných studentů na VŠE, se kterými byly provedeny rozhovory. Při uvádění citací těchto pracovníků jsou jejich jména nahrazena pojmy Pracovník SHS (pracovník Střediska handicapovaných studentů na VŠE) a Pracovnice Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami na UK jsou uváděny pod kódem Pracovnice K1 a Pracovnice K2. Je tak zajištěna naprostá anonymita osob, které poskytly rozhovory pro účely této bakalářské práce.

### **2.3 Struktura rozhovorů**

Otázky pro asistenty a klienty se v mnohém lišily. Oba dotazníky však začínaly úvodními otázkami, které byly zacíleny na zjištění základních údajů o respondentech. Byl zjišťován obor studia, délka poskytování či využívání asistence, dále respondenti odpovídali, jak se dozvěděli o možnosti poskytování či využívání asistence.

Klienti byli tázáni, zda by mohli na univerzitě studovat bez této služby a na spolupráci a komunikaci s asistenty, kde bylo mimo jiné cílem zjistit, na co vše a jakou formou asistenci využívají a jak jsou se svými asistenty spokojeni. Klientům byly dále položeny otázky týkající se spolupráce s kontaktní osobou na jejich fakultě a v některých případech byla na místě otázka, zda vůbec studenti tuší, kdo to kontaktní osoba je.

Asistenti i klienti byli shodně tázáni na činnost Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami, zda s nimi centrum komunikuje, případně jestli se na něj mohou obrátit v případě, že vyvstanou nějaké problémy. Otázky směřovaly i na konkrétní službu, která studentům chybí, a jak by si spolupráci ideálně představovali. V závěru rozhovoru bylo zjišťováno hodnocení služby asistence při studiu, a to jak z pohledu asistentů, tak i klientů služby.

Zde byl uveden pouze hrubý nástin otázek, na které studenti odpovídali. Konkrétní podoba dotazníků je součástí přílohy bakalářské práce.

Součástí přílohy jsou rovněž dotazníky pro Kancelář pro studenty se speciálními potřebami UK a Středisko hendicapovaných studentů na VŠE. V nich byli pracovníci kanceláří dotazováni na vznik střediska respektive centra podpory, dále na rozsah a vývoj nabízených služeb a na fungování služby asistence. Další otázky se týkaly studentů a asistentů zapojených do této služby. Dále byli respondenti dotazováni na kontaktní osoby a informovanost pracovníků o problematice studentů s hendikepem.

V závěru byly zařazeny otázky na legislativu a vnitřní předpisy školy a rozvojové plány do budoucna.

#### **2.4 Provedení a zpracování rozhovorů**

Pro účely výzkumu byly uskutečněny polostrukturované rozhovory s aktéry vstupujícími do procesu užívání či poskytování Asistence při studiu. Jednalo se o asistenty a klienty z řad studentů, kterým bude věnována pozornost hned v úvodu kapitoly. Dále byl proveden rozhovor s dvěma pracovnicemi Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami, která koordinuje Asistenci při studiu na UK, a pracovníkem Střediska handicapovaných studentů, jenž zprostředkovává osobní asistenci studentům VŠE.

Na rozeslaný e-mail se v průběhu patnácti dnů přihlásilo osm asistentů, z nichž se sedmi z nich se podařilo zrealizovat rozhovor. Dále odpověděli tři studenti s postižením a zároveň se podařilo navázat přes jednu respondentku se sluchovým postižením kontakt na další studentku, se kterou byl proveden rozhovor formou e-mailu. Dohromady bylo tedy uskutečněno 11 rozhovorů o celkové délce 4hodiny a 18minut. Nejkratší rozhovor trval 11minut a 30vteřin a nejdelší 1hodinu, 4minuty. Jeden student si nepřál být nahráván, tudíž rozhovor probíhal formou zápisků. Vzhledem k charakteru jeho postižení proběhl rozhovor u něj doma a čas zde strávený se přiblížil ke třem hodinám. S jednou asistentkou byl rozhovor uskutečněn přes internet pomocí komunikačního programu Skype, neboť studentka byla v době rozhovoru studijně v zahraničí. Respondentům bylo nabídnuto sejít se k uskutečnění rozhovoru v místě, které sami uznali za vhodné. Pět rozhovorů se uskutečnilo v prostorách Karlovy univerzity, dva byly nahrány v kavárně a jeden v parku. Se studenty byl podepsán Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru. Zpracované rozhovory byly následně poskytnuty studentům k autorizaci, kde kromě jednoho rozhovoru, který se nepodařilo nahrát a bylo tedy třeba, aby studentka upravila poznámky pořízené při rozhovoru, neproběhly žádné významné úpravy. Jednalo se pouze o občasnou reformulaci vyjádření respondentů. Celkem bylo pořízeno 83 stran materiálů.

Rozhovor s pracovníkem Střediska handicapovaných studentů (dále jen SHS) proběhl bez jakýchkoli komplikací a jeho přístup byl velice vstřícný. Středisko handicapovaných studentů jsem kontaktovala 15. 11. mailem se žádostí o spolupráci.

Zpráva obsahovala informace o tématu práce, cíli práce a přibližných okruzích, kterých se rozhovor bude týkat. Ještě tentýž den mi Pracovník SHS odpověděl s omluvou, že mi rád vyjde vstříc, ale že rozhovor bude moci proběhnout až v týdnu od 26. listopadu. V tomto termínu se opravdu uskutečnil, a to v prostorách SHS. Délka rozhovoru byla 23 minut a po přepsání bylo získáno osm stran materiálu.

Oproti tomu komunikace s Kanceláří pro studenty se speciálními potřebami (dále jen kancelář) byla velmi problematická a bylo znát, že poskytnutí rozhovoru podléhá vnitřní kontrole, kdy vedení musí schvalovat veškeré informace, které kancelář poskytuje. Pracovnici kanceláře jsem oslovila podobně znějícím e-mailem, ve kterém jsem nastínila okruhy, jichž se bude rozhovor týkat, a zároveň jsem se odkázala na již dříve proběhlou komunikaci, v níž mi poskytnutí rozhovoru přislíbila. Do kanceláře však bylo nutné zaslat znění otázek, které musely být před poskytnutím rozhovoru probrány s nadřízenou pracovnící. Přestože jsem Pracovnici K1 kontaktovala dne 15. 11., vznesla pochybnost, jestli se uskutečnění rozhovoru povede do konce kalendářního roku 2012. Rozhovor nakonec proběhl 11. 12. v prostorách IPC. Z neznámého důvodu se však ze záznamového zařízení nepodařilo nahraný rozhovor přehrát. Oslovila jsem tedy znovu Pracovnici K1 a ona velmi ochotně svolila k druhému pokusu o provedení rozhovoru. Otázky již byly zredukované a rozhovor byl tedy velmi krátký. Poté jsem jí poslala přepsaný rozhovor ke korektuře. Musím poznamenat, že uvedení výpovědi pracovník kanceláře podléhalo velmi přísné kontrole ze strany UK.

### 3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Práce se opírá o teoretická východiska, která pomohou vymezit problém a stanovit pojmům a teoriím konkrétní rozměr, s nímž může být dále pracováno. Mezi nejdůležitější patří následně uvedené pojmy. **Integrace**, tedy „začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy“ [Jandourek 2007:109]. **Rovnost šancí**, která je dle sociologického slovníku definována jako „vyrovnání životních šancí pro všechny jedince ve společnosti bez ohledu na jejich ekonomické postavení.“ [Jandourek 2007:209]. **Hendikep**, jenž je chápán jako „sociální znevýhodnění jedince v důsledku jeho postižení (tělesného, smyslového apod.) nebo příslušnosti k určité skupině“ [Jandourek 2007:94/95]. **Maslowova pyramida potřeb**, již vytvořil americký psycholog A. H. Maslow a která je jednou z obecně uznávaných hierarchií lidských potřeb. Nesmíme opomenout ani **lidská práva**, která jsou v České republice zaručena především **Listinou základních práv a svobod**. Zde je nutné zmínit hlavně právo na vzdělání.

Dále budou rozebrány teorie z oblasti vzdělávání a legislativy, tedy zákon o sociálních službách, zákon o vysokých školách, vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Mezi legislativní dokumenty dotýkající se tématu osob se zdravotním postižením na vysokých školách patří rovněž Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením pro období 2010–2014 (NPVRP), Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského studia studentům se zdravotním postižením na období 2010–2014, Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol. Univerzita Karlova vydala k účelu podpory studentů se speciálními potřebami opatření rektora č.25/2008 pod názvem Minimální standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově. Tento dokument slouží primárně k deklaraci a definování práv uchazečů se speciálními potřebami o studium.

V práci je nutné věnovat pozornost také hodnotám. „Vždyť at' už se hodnotami rozumí cokoli, vždy v nějaké míře představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů a struktur ve společnosti i ve všech jejích částech.“ [Prudký, 2009:11]

Vzhledem k tématu práce, kterým je Asistence při studiu na UK, což je služba dobrovolně poskytovaná studenty bez zdravotního postižení studentům se zdravotním postižením, za řekněme symbolické finanční ohodnocení, bude jistě hodnotami spjatými s tématem dobrovolnost a solidarita, tedy „*pocit sounáležitosti u příslušníků nějakého soc. celku.*“ [Jandourek, 2007:233]. Zároveň se jedná o službu, která má napomoci studentům se zdravotním postižením ke snazšímu přístupu ke vzdělání, tudíž zde budou figurovat hodnoty rovnost ve vzdělání, zdraví, důstojnost a sociální spravedlnost. „*Škála představ o sociální spravedlnosti je široká, např. rovnost (equality), zásluhovost (meritocracy), a potřeba (need).*“ [Jandourek, 2007:237]

V závěru práce bude na základě zjištěných informací analyzováno, zda služba funguje efektivně – tedy efektivita. V případě zjištění nedostatků bude cílem navrhnout zlepšení. Bude tedy třeba vzít v potaz všechny již zmíněné hodnoty. „*O hodnotách se pojednává s mnoha pochybnostmi a někdy zároveň s přesvědčením o jejich klíčovém významu pro existenci skupiny, společnosti, ale i osobnosti, společenského uspořádání a jistot či nejistot.*“ [Prudký, 2009:10] Vybrané pojmy teoretických i hodnotových východisek budou podrobněji rozpracovány v následujících podkapitolách.

### **3.1 Lidský kapitál**

Pojem lidský kapitál byl poprvé použit v roce 1961 T. W. Schulzem. Tento termín označuje vědomosti a dovednosti, které mohou být částečně vrozené, či spíše získané procesem vzdělávání nebo praktickou činností člověka. Ty je následně možné rozšiřovat a dále využít k uspokojení potřeby nebo pro zvýšení některé z forem kapitálu. „*Integrace studentů se speciálními potřebami mezi zdravou populaci přináší těmto posluchačům větší možnost zapojení se mezi zdravé jedince, možnost prožívat život rozmanitěji, zvyšuje podmínky pro všestrannější rozvoj osobnosti studenta se speciálními potřebami, pro soběstačnost a přizpůsobivost, pro možnost uplatnění na trhu práce a naopak snižuje rozdíly ve způsobu života, pocity vyřazenosti a násilného dělení společnosti na zdravé a nemocné. Ze strany společnosti se zvyšuje sociální cítění, tolerance a ohleduplnost.*“ [Hubinková, 2008]



### 3.2 Rovnost ve vzdělání

V této kapitole je věnována pozornost nerovnostem ve vzdělání, týkající se osob se zdravotním postižením. Je však nutné zmínit, že existují i nerovnosti ve vzdělání na základě sociálního původu, těmi se však tato práce zabývat nebude.

Rovným přístupem studentů se speciálními vzdělávacími potřebami ke vzdělání, se zabývá mimo jiné Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR: *„Studenti a studentky se zdravotním postižením jsou nedílnou součástí akademické obce vysokých škol a studentstva vyšších odborných škol. Výchozím bodem zpřístupňování jejich studia je respektování skutečnosti, že zajištění podmínek k jejich studiu ve smyslu „přístupný“ není něčím navíc, něčím „dalším“, ale že jde o součást celkových služeb, které vzdělávací instituce poskytuje. Tyto služby musí být zajištěny studujícím s postižením ve stejném rozsahu a kvalitě jako ostatním studujícím.“* [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010, 10 s.] Takový přístup ke studentům se zdravotním postižením by měl být v dnešní době již automatický. Přesto tomu tak bohužel na všech univerzitách není. Přitom zpřístupnění vysokoškolského vzdělání může osobám s postižením výrazně pomoci v dosažení lepšího postavení na trhu práce. *„Většina příslušných odborníků z oblasti ekonomiky vzdělávání je (...) přesvědčena, že vzdělání je (...) rozhodující prostředek ke zvyšování životních příležitostí a důležitý prostředek (i když ne zcela jediný), který umožňuje jednotlivci uniknout fyzické dřině související s většinou nekvalifikované práce, která existuje na pracovním trhu.“* [Duben, 1999:145] Pokud mluvíme o uplatnění osob se zdravotním postižením, je toto téma ještě palčivější, neboť většinou mají velmi omezené možnosti, a to zvláště v profesích souvisejících s fyzickou prací. Vzdělání jim otevírá šance na lepší (či vůbec nějaké) pracovní uplatnění.

### 3.3 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod byla vyhlášena ve Sbírce zákonů 2/1993 Sb. a je podle Ústavy České republiky součástí ústavního pořádku České republiky. Základní práva a svobody v ní obsažené vyjadřují zpravidla vztah mezi státem a občanem. Listina má 44 článků členěných do šesti hlav.

Z hlediska osob se zdravotním postižením a jejich vzdělání a budoucího uplatnění na trhu práce je důležité upozornit zejména na Hlavu čtvrtou článek 33 odstavec 1, který říká: „Každý má právo na vzdělání.“ Dále podle odstavce 2 „Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.“ Nárok osob s postižením na vzdělání vyjadřuje i článek 26 odstavec 1 „Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.“ Právo na vzdělání však může být v případě lidí s postižením výrazně ohroženo opomíjením této problematiky. Školy by tato ustanovení neměly opomíjet a měly by věnovat větší pozornost potřebám hendikepovaných studentů.

### **3.4 Maslowova pyramida potřeb**

Americký psycholog Abraham Harold Maslow vytvořil v roce 1943 hierarchii, známou pod názvem Maslowova pyramida, v níž hierarchicky seřadil pět základních lidských potřeb. Jsou řazeny do pomyslné pyramidy od potřeb nejnižších po ty nejvyšší. Všeobecně platí, že uspokojení (alespoň částečné) níže položených potřeb je podmínkou pro vznik potřeb vyšších. Existují však i výjimky, kdy pokud není možné uspokojení potřeb nižších, může jedincům pomoci uspokojení potřeb vyšších. Tyto výjimky tvoří převážně lidé nemocní či těžce strádající, kupříkladu v koncentračních či utečeneckých táborech.

Za nejnižší potřebu považuje Maslow uspokojení základních tělesných a fyziologických potřeb, na ně navazuje potřeba bezpečí a jistoty, dále potřeba lásky, přijetí, sounáležitosti, po té může vzniknout potřeba uznání a úcty a jako nejvyšší usadil autor na pomyslný vrchol pyramidy potřebu seberealizace. Poslední potřeba „je z hlediska názorů a postojů společnosti u postižených lidí nepodstatná, ale z pohledu nemocného člověka velmi citlivou oblastí, jejíž uspokojení je obtížnější. Je omezeno sociálním tlakem, jinou anticipací jejich budoucnosti a jiným očekáváním ve vztahu k jejich předpokládaným možnostem.“ [Vágnerová, Hady-Moussouová, Štěch, 2001:30] Někteří studenti se zdravotním postižením opravdu studují právě z důvodů vlastní seberealizace. I oni mají tuto potřebu, přestože se to může někdy zdát intaktní společnosti nepochopitelné. Je tedy nutné jejich potřeby brát v potaz a snažit se těmto studentům poskytnout takové studijní podmínky, které jim umožní naplnit tyto potřeby.

### 3.5 Teorie hendikepu

Výraz „handicap“ se podle „slovníku *Petit Robert* objevuje v Anglii kolem r. 1827 (z angl. ‚*hand in cap*‘ – ruka v klobouku) a pochází z prostředí dostihového sportu. ‚*Ruka v klobouku*‘ označuje los, kterým se určuje, které z lehčích, starších či trénovanějších koní ponesou větší zátěž, resp. poklušou delší distanci, aby byly podmínky pro všechny stejné a závod spravedlivý.“ [Vágnerová, Hadj-Moussouová, Štěch, 2001:7] Jedná se tedy o určité znevýhodnění, což ostatně potvrzuje i Jandourek, který ve svém Sociologickém slovníku vysvětluje pojem hendikep jako „sociální znevýhodnění jedince v důsledku jeho postižení (tělesného, smyslového apod.) nebo příslušnosti k určité skupině. Při stejné objektivní míře postižení je velikost handicapu ovlivněna přístupem společnosti a adaptačním potenciálem jedince. Např. člověk s ortopedickou vadou odkázaný na vozík bude výrazně hendikepován, pokud žije ve městě, kde většina budov má architektonické bariéry, ale jeho handicap bude snížen a v mnoha situacích prakticky odstraněn, bude-li vytvořeno bezbariérové prostředí, chráněné pracoviště, zajištěna služba osobní asistence apod.“ [Jandourek, 2007:97] V této formulaci je důležité si povšimnout části, kde se Jandourek zmiňuje o tom, že velikost hendikepu záleží z velké části na přístupu okolí, takzvané intaktní společnosti. Je tedy nezbytné si uvědomit, že hendikep je možné u některých studentů s postižením do značné míry kompenzovat a umožnit tak těmto studentům plnohodnotné studium. K tomuto je zapotřebí pouze vytvoření náležitých studijních podmínek a poskytnutí vhodných kompenzačních pomůcek. Mluvíme-li o hendikepu, je nutné se seznámit s významem pojmu postižení, neboť spolu úzce souvisí, a přestože oba neznamenají totéž, bohužel bývají často zaměňovány. „*Postižení (disability) znamená omezení nebo ztrátu schopností vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální.*“ [Slowík, 2007:27]

## 4. LEGISLATIVA

### 4.1 Legislativní dokumenty

V této kapitole bude věnována pozornost převážně legislativním dokumentům České republiky a dalším veřejným dokumentům, které se týkají problematiky vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro vysoké školy dosud nebyla vytvořena centrální legislativa podchycující problematiku vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami a přístupnost terciálního vzdělávání těmto osobám. Pro předškolní, základní, střední a vyšší odborné školy byla v roce 2002 vytvořena Směrnice MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení. Vysoké školy jsou nuceny si tvořit lokální administrativu, z čehož pramení odlišnost přístupu a způsobu řešení na jednotlivých univerzitách.

#### 4.1.1 Legislativa v ČR

Legislativní dokumenty České republiky, týkající se asistence při studiu a pomoci studentům s postižením, ustavují povinnosti, které musí vysoké školy plnit pro vyrovnání studijních příležitostí lidem s hendikepem. Do této kategorie je nutné zařadit především Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb., dále Zákon o sociálních službách č. 2006/108 Sb., Vyhlášku č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se specifickými potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a Strategii systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách se zapracovanými novelami zmiňuje, že vysoké školy „*umožňují v souladu s demokratickými principy přístup k vysokoškolskému vzdělání, získání odpovídající profesní kvalifikace a přípravu pro výzkumnou práci a další náročné odborné činnosti*“. [Zákon č. 111/1998 Sb., 1998:1] V 1. odstavci § 21 je uvedena povinnost vysokých škol „*činit všechna dostupná opatření pro vyrovnání příležitostí studovat na vysoké škole*“ [Zákon č. 111/1998 Sb., 1998:12]

O osobní asistenci se podrobně zmiňuje Zákon o sociálních službách, kde je mimo jiné v 1. odstavci § 7 specifikován příspěvek na péči, který „*se poskytuje osobám závislým*

*na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle tohoto zákona při zvládnutí základních životních potřeb osob. Náklady na příspěvek se hradí ze státního rozpočtu.“ [Zákon č. 2006/108 Sb.]*

Mezi nelegislativními dokumenty je třeba zmínit především Strategii systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR 2010 a Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014. Dále se touto problematikou zabývá Bílá kniha terciálního vzdělávání, Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, Listina základních práv a svobod a Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením.

Nejpodrobněji se vzdělávání osob s postižením věnuje Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014. Zmiňuje *„právo osob se zdravotním postižením na vzdělání“* a dále upozorňuje na nutnost, aby byla osobám s postižením při vzdělávání *„poskytována přiměřená úprava podle individuálních potřeb“*. Státy také dle úmluvy musí zajistit, *„aby osoby se zdravotním postižením měly možnost přístupu k obecnému terciárnímu vzdělávání, odborné přípravě na výkon povolání, vzdělávání dospělých a celoživotnímu vzdělávání bez diskriminace a na rovnoprávném základě s ostatními.“* Národní plán se zabývá i termínovanými opatřeními, mezi kterými je důležité zmínit například plán *„vytvořit obecný katalog dostupných prostředků speciálně pedagogické podpory a stanovit způsob jejich poskytování.“* Obzvláště je třeba poukázat na odstavec 9.8, z něhož je třeba zdůraznit nutnost *„zkvalitnit organizační, procesní a obsahový rámec speciálně pedagogického poradenství a diagnostiky s cílem zajistit nezávislé a jednotné posuzování potřeby podpůrných opatření dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v celé ČR, včetně zajištění práv dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a jejich zákonných zástupců.“* Což je problematika nejvíce se dotýkající služby asistence při studiu a zároveň nastiňující možný pozitivní vývoj v oblasti podpůrných opatření studia osob se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách. Sem patří také plán *„vypracovat Metodiku MŠMT k zajištění rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením. (...) Metodika objasní podmínky přístupnosti vysokoškolského vzdělávání, včetně postupů pro jeho vytváření, a dále kritéria přístupnosti studijních programů.“* Mezi průběžná opatření, kterými se Národní

plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014 zabývá, je zařazena například nutnost *„cíleně sledovat kvalitu činnosti vysokých škol se zaměřením na vzdělávání zdravotně postižených osob“*.

V Bílé knize terciálního vzdělávání nalezneme pouhou zmínku o možnostech vzdělávání osob se zdravotním postižením na vysoké škole, a to v odstavci 159., kde je jako snaha o dosažení větší rovnosti šancí v přístupu k vysokoškolskému vzdělání zmíněna potřeba *„poskytovat speciální studijní granty pro handicapované studenty.“* [Matějů, 2009:60] V tak důležitém dokumentu by si jistě hendikepovaní studenti zasloužili konkrétnější vymezení svých práv a možností.

Ve Všeobecné deklaraci lidských práv a svobod, což je nezávazný dokument schválený Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. 12. 1948, je v článku 26 uvedena velice zásadní věta: *„Každý má právo na vzdělání.“* V podobném duchu se vyjadřuje i Listina základních práv a svobod, kde je uvedeno v čl. 26, že *„každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu“*. Přetrvávajícím problémem je, že *„uvedené formulace zákona jsou ve světle současného dění v ČR, Evropě i v celosvětovém kontextu velmi vágní a neodpovídají potřebám systémového řešení přístupnosti vysokoškolského vzdělávacího prostředí. Instituce v oblasti VŠ prostředí navíc různě chápou obecný pojem „dostupná opatření“ a „vyrovnávání příležitostí“, což se negativně odráží na existenci a kvalitě opatření pro zajištění přístupu k VŠ vzdělání pro tuto skupinu osob.“* [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010:5]

Odlišná situace je u dokumentů, ke kterým nás zavazují mezinárodní úmluvy. Zde je patrné, že k této problematice se ve světě přistupuje značně odlišně. Kupříkladu Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením uznává *„že diskriminace jakékoli osoby na základě zdravotního postižení je porušením přirozené důstojnosti a hodnoty lidské bytosti“*, dále v článku 2 *„zahrnuje všechny formy diskriminace, včetně odepření přiměřené úpravy; „přiměřená úprava“ znamená nezbytné a odpovídající změny a úpravy, které nepředstavují nepřiměřené nebo nadměrné zatížení, a které jsou prováděny, pokud to konkrétní případ vyžaduje, s cílem zaručit osobám se zdravotním postižením uplatnění nebo užívání všech lidských práv a základních svobod na rovnoprávném základě s ostatními“*. A konečně v článku 4 *„státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, se zavazují zajistit a podporovat plnou realizaci všech lidských*

*práv a základních svobod všem osobám se zdravotním postižením bez jakékoli diskriminace na základě zdravotního postižení.“*

#### *4.1.2 Legislativa na UK*

Problematika vzdělávání studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na Univerzitě Karlově je řešena v souladu s Opatřením rektora č. 25/2008, které vešlo v platnost 1. října 2008 pod názvem Minimální standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami. Dokument je rozdělen do deseti částí, které definují práva studentů se zdravotním postižením. Opatření se zabývá vymezením studentů se speciálními potřebami, dále cíli a nástroji zajištění podpůrných služeb, podmínkami a možnými modifikacemi přijímacího řízení, studijními podmínkami a prostředím. V samotném závěru řeší lepší přístupnost zdravotně postižených studentů k ubytování na kolejích.

Cílem dokumentu je, kromě již zmíněného vymezení práv studentů se zdravotním postižením, standardizace podpory poskytované studentům napříč všemi fakultami. Zároveň by měl sloužit kromě ochrany práv studentů se speciálními vzdělávacími potřebami také ke zkvalitňování a přístupnosti poskytovaných služeb. Je důležité zdůraznit, že studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají stejná práva jako ostatní studenti, ale zároveň i stejné studijní povinnosti. Úpravy průběhu studia a prostředí a kompenzace důsledků postižení tedy nevedou ke snižování nároků ani k pozitivní diskriminaci studentů.

Podle tohoto opatření se „*studentem či uchazečem o studium se speciálními potřebami (...) rozumí takový student či uchazeč o studium, který vzhledem k vrozené nebo získané povaze svého zdravotního stavu vyžaduje modifikaci přijímacího řízení, studijních podmínek, odstranění fyzických překážek, popř. jiné zvláštní úpravy prostor Univerzity za účelem úspěšného průběhu studia.*“ [HAMPL, 2008] Takovým studentem může být osoba s postižením pohybovým, zrakovým, sluchovým, osoba se specifickými poruchami učení, osoba s psychologickými a psychiatrickými poruchami, s chronickým somatickým onemocněním nebo oslabením či osoba s kombinovaným postižením.

*„Cílem činnosti Univerzity vytyčeným v tomto dokumentu je umožnit všem studentům a uchazečům o studium, bez ohledu na povahu a stupeň jejich postižení, rovný přístup ke vzdělání, rozvoji jejich osobnosti, talentu, tvůrčích, intelektuálních i tělesných*

*schopností v rozsahu jejich plného potenciálu.*“ Důraz je kladen na vymezení cílů podpory, práv studentů a v neposlední řadě vymezení kompenzačních nástrojů. Zároveň je však ošetřena i případná pozitivní diskriminace, ke které opatření rozhodně směřovat nemá. Za účelem zajišťování pomoci byla zřízena Kancelář pro studenty se speciálními potřebami, ta *„koordinuje služby a další pomoc studentům se speciálními potřebami na Univerzitě (např. asistenci při studiu)“* Dokument dále vymezuje povinnosti kontaktních osob a učitelů, jejichž přednášky osoby se zdravotním postižením navštěvují. Dále pojednává o modifikaci podmínek přijímacího řízení a při průběhu studia. Modifikaci studijních podmínek a prostředí se věnuje do hloubky dle konkrétního typu postižení. V závěru studentům se zdravotním postižením přiznává výhody při posuzování žádostí o ubytování (konkrétněji to však rozebíráno v dokumentu není). Mezi nástroje, které jsou uplatňovány pro dosažení cílů vymezených opatřením rektora, patří mimo jiné též *„poskytování asistence při studiu na Univerzitě s cílem kompenzovat znevýhodnění studenta při plnění kontrol studia a činnostech s nimi souvisejících“*.

Práva a povinnosti hendikepovaných studentů nejsou vymezeny pouze opatřením rektora, ale i mnoha dalšími předpisy. Dalším dokumentem, ve kterém je věnována pozornost právě studentům se speciálními vzdělávacími potřebami, je Dlouhodobý záměr Univerzity Karlovy v Praze 2011—2015. Jeho cílem je *„propojovat služby poskytované studentům se speciálními potřebami, včetně vytvoření centrální databáze digitalizovaných textů a zvukových nahrávek, vytvářet podmínky pro jejich vyšší zahraniční mobilitu ad., k tomu využívat stávající nástroje jako asistentství, technické pomůcky i akce pořádané v rámci společenských a sportovních aktivit na UK (...) dále zkvalitňovat péči o studenty se speciálními potřebami, zejména zajištěním dostupnosti poskytovaných služeb pro jednotlivé skupiny těchto studentů, efektivnější individualizovanou komunikací s nimi, podporou jejich sociální integrace a zvyšováním povědomí o této problematice mezi pracovníky UK“* a nadále *„pokračovat ve vytváření podmínek pro to, aby nadaní studenti se speciálními vzdělávacími potřebami na UK bez překážek studovali“*.



## **5. INTEGRACE OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A JEJICH MOŽNOSTI VE VZDĚLÁVÁNÍ**

### **5.1 Sociální služby**

*„Sociální služby by v maximálním možném rozsahu měly lidem pomáhat žít běžným životem - umožnit jim pracovat, nakupovat, navštěvovat školu, navštěvovat místa víry, účastnit se na aktivitách volného času, starat se sám o sebe a o svou domácnost, stejně jako o všechny další věci, které jsou lidmi vnímány jako samozřejmé, dokud je mohou bez obtíží využívat.“* [Smutek, Sveřepa, 2007:78] To vše deklaruje Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006. *„Sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tyto lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství.“* [Matoušek, 2007:9] Pro osoby se zdravotním postižením (jinak též Zdp) jsou mimo osobní asistence poskytovány další podpůrné služby jako chráněné bydlení, denní či týdenní stacionáře, podpora samostatného bydlení, pečovatelská služba, odlehčovací služby, průvodcovské a předčitatelské služby a sociálně terapeutické dílny.

### **5.2 Přístup k osobám se zdravotním postižením**

Lidé se zdravotním postižením jsou nedílnou součástí každé společnosti. Přístup k nim se však v jednotlivých etapách vývoje společnosti značně lišil. I dnes jsou patrné rozdíly mezi životem zdravotně postižených v jednotlivých zemích.

Z historického hlediska zůstávala péče o osoby s postižením většinou na rodině a součinnosti nejbližšího okolí. Pomoc se dala nalézt v církevních zřízeních, stát v omezené míře vypomáhal jen vojenským vysloužilcům. Později byly pro péči o osoby chudé, či postižené, zřízeny chudobince.

Zlom v této tendenci nastal až ve druhé polovině dvacátého století, kdy se v souvislosti se vznikem evropských společenských uskupení začaly tvořit pravidla a zákony podporující skupiny občanů vydělených ze společnosti. Začíná se konečně hovořit o tom, že sociální pomoc by měla být záležitostí společnosti.

### 5.2.1 Historický pohled na osoby se zdravotním postižením

*„Od počátku lidské společnosti byli mezi jejími členy jedinci, kteří se odlišovali od ostatních vzhledem, smyslovými či tělesnými vadami, duševním stavem či chorobami. Jednotlivci i celá společnost se vždy nějakým způsobem musela vyrovnávat se svými takto odlišnými členy, tento vztah se však v průběhu dějin proměňoval v závislosti na vývoji společnosti. Historický pohled na tyto proměny nám může pomoci pochopit i zdroj některých současných postojů či předsudků, které přetrvávají v obecném povědomí.“ [Vágnerová, Moussouová, Štěch, 2001:7]*

Nejčastěji uváděnými historickými fázemi vztahu společnosti k postiženým jsou stádium represivní, zotročovací, charitativní a socializační. Pro ilustraci uvádím Sovákovu periodizaci vývoje péče o defektní osoby i s krátkými charakteristikami jednotlivých stádií.

- *„Stadium represivní: společnost postižené lidi vyvrhovala, resp. zbavovala se jich.*
- *Stadium zotročování: postižení byli využíváni jako otroci.*
- *Stadium charitativní: výrazem i oporou postoje k postiženým byla křesťanská charita.*
- *Stadium renesančního humanismu: k postiženým se hledal lidský poměr.*
- *Stadium rehabilitační: pro společnost se jevílo jako výhodnější raději postiženým najít možnost pracovního uplatnění, než je zdarma žít.*
- *Stadium socializační: v duchu socialistického humanismu má být postižený člověk prostřednictvím rehabilitace uschopňován k práci a ke společenskému životu.*
- *Stadium prevenční: bude dominovat snaha předcházet defektivitě.“ [Titzi, 1998:5]*

Cesta od represivního stádia po přístup, který je k lidem s postižením zaujímán dnes, byla velmi dlouhá a strastiplná. *„Každý člověk, bez ohledu na svoji odlišnost od ostatních, musí být chápán jako člověk se svými specifickými kvalitami. Předsudky, stereotypní vnímání druhého je možné překonat působením na společnost a její členy především rozbitím bariér, které dělí postižené od ostatní společnosti a umožněním kontaktů a vzájemného poznání (např. prostřednictvím integrace postižených dětí do běžných škol při zachování nutné speciálně pedagogické péče).“ [Vágnerová, Moussouová, Štěch, 2001:13]* A jak je to tedy s přístupem intaktní společnosti k lidem se zdravotním postižením dnes?

### 5.2.2 Osoby se zdravotním postižením dnes

*„Získání vysokoškolského diplomu bylo pro lidi s postižením v ČR až do 90. let možné víceméně jen v řádu jednotlivců. Těch, kdo měli pro studium buďto mimořádně příhodné osobní podmínky v podobě podpory rodiny nebo přátel a/nebo jej získali s mimořádným vypětím. Vysoké školy byly téměř bez výjimky bariérové a prakticky neexistovaly podpůrné nástroje pro tento typ vzdělávání.“* [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010:4]

Po revoluci se pro osoby s postižením změnily podmínky nejen v přístupnosti studia, ale zároveň s tím i umožnění pracovních příležitostí. Tyto osoby již nejsou drženy za zdi ústavů, ale je snaha o jejich zapojení do běžného života. Dnes je na pořadu dne především snaha o inkluzi osob se zdravotním postižením do intaktní společnosti.

V minulosti byl *„v důsledku historického vývoje v oblasti vzdělávání lidí s postižením převažující přístup dnes označovaný jako segregáční. Jeho hlavním rysem byla cílená a výhradní koncentrace dětí, žáků a studentů do speciálních škol zaměřených na jednotlivé typy zdravotního postižení. Volba dítěte / rodiče dítěte pro možnost vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu (mainsterming) prakticky neexistovala. V současné době je integrované vzdělávání v primárním a sekundárním stupni systémově zajišťováno školským zákonem z roku 2004.* [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010:4] Stále však přetrvává řada faktorů, které představují pro osoby se zdravotním postižením značné překážky.

Z provedených rozhovorů bylo patrné, že i dnes se bez pomoci rodiny studenti s postižením obejdou jen těžko. Při studiu mají však k dispozici řadu kompenzačních nástrojů, které jim i jejich rodinám napomáhají ke snazšímu průběhu studia. V dnešní době již existuje řada nadací, organizací a občanských sdružení, která se snaží hendikepovaným občanům nabídnout pomoc. Za stát tuto správu vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, okresní správy sociálního zabezpečení, Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Stát poskytuje osobám s postižením příspěvek na péči, který je vyplácen osobám závislým na péči jiné osoby a jeho výše se odvíjí od stupně závislosti jednotlivých osob. Kromě příspěvku na péči poskytuje stát ještě dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky státní sociální podpory, dávky pro zdravotně postižené občany a mimořádné výhody pro zdravotně postižené občany. Mohlo by se

tedy zdát, že stát poskytuje osobám se zdravotním postižením dostatečné podmínky a snaží se kompenzovat jejich postižení. Je však stále mnoho bariér, které je nutné „zbořit“, aby měli hendikepovaní rovný přístup k životním, studijním a pracovním příležitostem, jež se nabízejí.

Karlova univerzita se též snaží o zpřístupnění studia osobám se zdravotním postižením (studentům se speciálními vzdělávacími potřebami) a nabízí řadu kompenzačních prostředků, které mohou studenti využívat. Mezi ně patří kromě služby asistence i modifikace přijímacího řízení, informační poradenské služby a technické pomůcky a vybavení.

### **5.3 Pojetí a cíle vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami v ČR**

Integrace a inkluze jsou dvě formy společného vzdělávání žáků se zdravotním postižením a bez něj. Tyto formy vzdělávání se u nás začaly prosazovat převážně až po roce 1989. Pojem integrace je starší, inkluze se začíná prosazovat až v posledních letech. Rozdíl mezi těmito formami začlenění není zcela jasně vymezen, ale „*zatímco při integraci se zaměřujeme na potřeby jedince se znevýhodněním, které se snažíme naplnit např. dílčí změnou prostředí, speciální intervencí nebo speciálním vzdělávacím programem pro žáka s postižením, pro inkluzi je charakteristické zaměření na potřeby všech vzdělávaných, celková změna atmosféry ve škole, kvalitní výuka pro všechny děti a prospěch pro všechny žáky i pedagogy.*“ [Uzlová, 2010:18] Na nižších vzdělávacích stupních samozřejmě funguje ještě alternativní forma výuky, jíž jsou speciální školy. V terciálním stupni vzdělávání již logicky tato možnost není. „*Z tohoto důvodu je nevyhnutelné zajištění takových podmínek, tj. přiměřených úprav, které musí zajistit jednak stát, a to z dikce Úmluvy (článek 24, odst. 5) a jednak veřejné vysoké školy z dikce VŠ zákona (§21, odst. 2, písm. e), aby nedocházelo k systémové diskriminaci uchazečů/studentů se ZdP. Tyto podmínky by měly být zajištěny zejména existencí systémových opatření v oblasti legislativní, personální, pedagogické, ekonomické a technické a existencí podpůrných služeb, k nimž patří nastavení a zajištění fungování poradenského systému apod.*“ [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010:4]

Kontexty Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR dále uvádí nutnost aktivně prosazovat politiku

nediskriminace. V praxi to znamená začít systémově řešit, „*aby studenti s postižením měli srovnatelné možnosti pro VŠ vzdělání jako studenti bez postižení.*“

Počty studentů se speciálními potřebami na vysokých školách budou postupně narůstat, což je dáno mimo jiné přirozeným demografickým vývojem. Po revoluci stoupl počet žáků integrovaných do základních a středních škol a ti nyní dospívají do věku vysokoškoláků. Již nyní je zaznamenáván každoroční nárůst studentů s hendikepou v terciálním stupni vzdělávání. „*Kvalifikovaný odhad je cca 500*“. [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010:4] Právě díky tomuto vzrůstajícímu počtu studentů začíná být akutní potřeba cíleného systémového vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vysokých školách. To zatím v České republice zcela chybí. „*Dosažení tohoto stupně vzdělání je pro absolventy se zdravotním postižením, stejně jako pro absolventy bez postižení, klíčové z hlediska vyšší možnosti jejich pracovního uplatnění.*“ [Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR. 2010:4]

#### **5.4 Student se speciálními vzdělávacími potřebami na UK**

„*V České republice žije 1 015 548 osob, se zdravotním postižením, to činí 9,87 % z celé české populace. Mluvíme-li o potencionálních studentech, vypovídají čísla, že ve věku mezi 15 a 20 lety, je 14,5 tisíc invalidních mužů a 11,5 tisíc žen*“ [údaj ze semináře pro asistenty při studiu 27. 4. 2010]. Na Karlově univerzitě studovalo ve školním roce 2012/2013 139 studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (dobrovolná evidence studentů). Přesné počty vysokoškolských studentů s hendikepou nejsou známy, neboť není zavedeno žádné systémové nařízení pro jejich evidenci. V roce 2012 bylo nově zavedeno evidování studentů pomocí funkční diagnostiky, záleží však na jednotlivých studentech, zda tuto diagnostiku podstoupí. V uvedeném roce klesl počet evidovaných studentů ze 191 na 139 studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

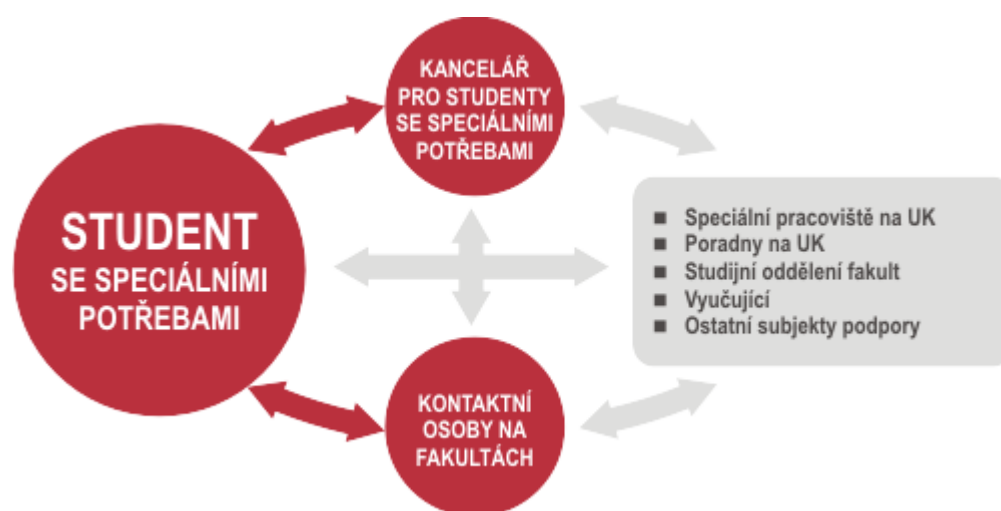
##### *5.4.1 IPC a Kancelář pro studenty se speciálními potřebami*

„*Informačně poradenské centrum (dále jen IPC) zahájilo svou činnost v roce 1998. Vzniklo na základě potřeby informovat veřejnost a studenty Univerzity Karlovy o všech službách, které UK poskytuje prostřednictvím jednotlivých fakult. Mottem celého projektu byla snaha o zlepšení informačních a zavedení nových poradenských služeb*

*pro studenty.“ [Rounová 2003: 35] Jeho součástí je Kancelář pro studenty se speciálními potřebami, která zároveň sídlí ve stejném objektu. Obě pracoviště mají bezbariérový přístup. „Kancelář působí na celouniverzitní úrovni a zajišťuje koordinační, konzultační, informační, evidenční, koncepční a metodickou pomoc a podporu pro studenty se speciálními potřebami a spolupracuje s jednotlivými pracovišti systému podpory těchto studentů.“ [Rytychová, Rakušanová 2009: 10]*

Podpora studentům se speciálními potřebami je poskytována v rámci UK decentralizovaně, to znamená, že není poskytována centrálně, ale součinností více subjektů. Jak podpora funguje v praxi, je znázorněno na modelu č.1. Student se speciálními potřebami má možnost žádat o podporu jakýkoli subjekt. Ten by měl být schopen studentovi poradit, či ho odkázat na příslušné pracoviště či přímo na Kancelář pro studenty se speciálními potřebami, která mu poskytne požadované informace. *„Koncepce decentralizace v systému podpůrných služeb byla naplňována i v roce 2011. Některé klíčové služby byly ovšem poskytovány studentům centralizovaně. Těmito službami byla již tradičně asistence při studiu a nově pak tlumočnické a zapisovatelské služby pro studenty s postižením sluchu, digitalizace studijních textů a centrální katalogizace elektronických studijních materiálů.“ [Hájek, Bojar 2012: 31]*

Model č. 1



[<http://www.cuni.cz/UK-3920.html>]

## 5.5 Přístupnost vysokoškolského vzdělání pro studenty se zdravotním postižením

*„Aktuálnost tématu přístupnosti VŠ souvisí s faktem, že děti s postižením a jejich rodiče mají od počátku 90. let možnost volby vzdělávací cesty, která do té doby v zásadě nebyla možná. Mohou navštěvovat jak mateřské, základní a střední školy specializované na určitý druh zdravotního postižení, tak také běžné školy. Děti integrované v 90. letech nyní dospívají do věku vysokoškoláků a přirozeně se tak zvyšuje počet zájemců o získání VŠ kvalifikace. To vytváří tlak na zajištění přístupného vzdělávacího prostředí, které je – v úrovni ‘jednotlivá vysoká škola’ – charakterizováno nejen realizací univerzálního designu, ale zejména připraveností pedagogů a dalších zaměstnanců školy k přijetí těchto uchazečů a k vytváření prostředí pro vyrovnávání nepříznivých podmínek jejich studia.“ [Krhutová, 2010:?] Díky tomuto tlaku se začíná téma zpřístupňování VŠ studentům se zdravotním postižením konečně začleňovat i do vyhlášek, úmluv, plánů a ustanovení. Například v roce 2009, jak zmiňuje ve své publikaci Libor Novosad, byla „na rozdíl od výrazné legislativní podpory integrace žáků a studentů na základních i středních školách (...) obdobná podpora na české akademické půdě vyjádřena jen vágní formulací v zákoně o vysokých školách (‘...školy jsou povinny činit dostupná opatření k vykonávání příležitosti pro znevýhodněné osoby’ – upraveno), což bohužel nevytváří potřebný systémový rámec, z něhož by mohly české VŠ vycházet a jenž by sjednotil jejich úsilí.“ [Novosad, 2009:38]*

Je tedy velkým krokem kupředu, že dnes již existují dokumenty, v nichž je o problematice na VŠ pojednáváno. Mezi nejpodstatnější dokumenty, v nichž se tematika objevuje, patří bezesporu Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením pro období 2010–2014 (NPVRP), Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského studia studentům se zdravotním postižením na období 2010–2014 a Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol, kterému bude ještě věnována pozornost.

*„Oprávněně můžeme konstatovat, že se situace v posledních 20 letech v oblasti dostupnosti vysokoškolského studia pro lidi se zdravotním postižením v Česku výrazně zlepšila, což potvrdil i průzkum provedený Vládním výborem pro zdravotně postižené občany (2006).“ [Novosad, 2009:37]*

Tabulka č. 3, jejíž data jsou převzatá z výzkumu pro MŠMT 2010, znázorňuje počty studentů se specifickými vzdělávacími potřebami, kteří byli v roce 2010 v evidenci veřejných vysokých škol a využívali nabízené služby.

Tabulka č. 3

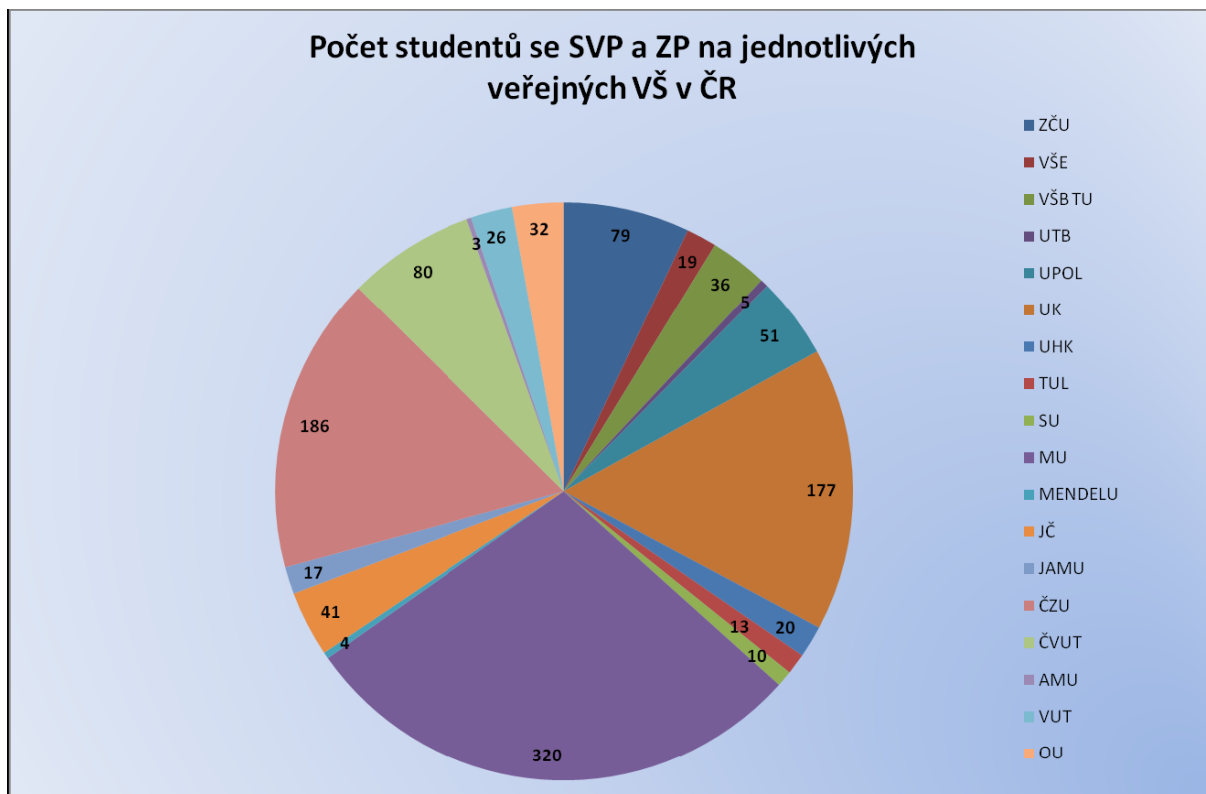
<b>Zastoupení studentů podle typu postižení</b>	
<b>Druh postižení</b>	<b>Počet studentů</b>
Pohybové postižení/omezení	<b>214</b>
Postižení zraku	<b>194</b>
Postižení sluchu	<b>190</b>
SPU/ADHD	<b>302</b>
Psychiatrické onemocnění	<b>31</b>
Poruchy kognitivních funkcí	<b>11</b>
Poruchy řeči, resp. komunikace	<b>33</b>
Těžké chronické zdravotní znevýhodnění	<b>49</b>
Kombinované postižení	<b>10</b>
Dlouhodobé zdravotní problémy	<b>5</b>
Jiné postižení	<b>80</b>
<b>Celkový počet studentů</b>	<b>1119</b>

[Alevia, 2010:30]



Model č. 2 znázorňuje počty studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a zdravotním postižením, studujících na jednotlivých veřejných vysokých školách v České republice.

Model č. 2



[Alevia, 2010:33]

Tabulka č. 4 znázorňuje situaci a služby nabízené jednotlivými veřejnými vysokými školami. V tabulce je vidět, „že některé vysoké školy z různých důvodů zatím studenty se speciálními vzdělávacími potřebami neevidují“ [Alevia, 2010:29] (údaje jsou k roku 2010). U některých univerzit je to dáno tím, že „vzhledem ke specifické studijní náročnosti studium studentů se specifickými vzdělávacími potřebami neumožňují.“ [Alevia, 2010:29]

Tabulka č. 4

VEŘEJNÉ VYSOKÉ ŠKOLY	Evidence studentů se SVP a ZP	Bezbariérový přístup	Služby pro studenty	Centrum podpory	Předpisy
AMU v Praze	✓	✓			
AVU v Praze		✓			
ČVUT v Praze	✓	✓	✓	✓	✓
ČZU v Praze	✓	✓	✓	pro všechny fakulty	
JAMU v Brně	✓		✓		✓
JU v Českých Budějovicích	✓	✓	✓		
Masarykova univerzita	✓	✓	✓	samostatné univerzitní pracoviště	✓
Mendelova univerzita v Brně	pouze Provozně ekonomická fakulta	✓			
OU v Ostravě	✓	postupné budování	✓	pro všechny fakulty	✓
SU v Opavě	✓	✓			
TU v Liberci	✓	✓	✓	celouniverzitní	
UJEP v Ústí nad Labem		✓	✓		
UK v Praze	✓	✓	✓	celouniverzitní	✓
Univerzita Hradec Králové	✓	✓	✓	celouniverzitní	
Univerzita Pardubice		✓	✓		
Univerzita Palackého Olomouc	✓	✓	✓	celouniverzitní	
UTB Zlín	✓	✓	✓	celouniverzitní	
VFU Brno					
VŠB-TU Ostrava	✓	✓	✓	pro některé fakulty	✓
VŠE v Praze	✓	✓	✓	celouniverzitní	
VŠCHT v Praze		✓			
VŠP Jihlava					
VŠTE v Českých Budějovicích					
VŠUP v Praze		✓			
VUT v Brně		✓		pro některé fakulty	✓
ZČU v Plzni	✓	✓	✓	celouniverzitní	✓

[Alevia, 2010:39]

### 5.5.1 Přístupnost Karlovy univerzity pro studenty se zdravotním postižením

Na Karlově univerzitě studuje 139 studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, na Vysoké škole ekonomické 28. Při zohlednění celkového počtu studentů to činí 0,26 % (z celkového počtu 53 311) studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na UK oproti 0,146 % (z celkových 19 209) na Vysoké škole ekonomické. „Míra participace studentů se SVP na českých vysokých školách se pohybuje mezi 0,15 až 0,45 %.“ [Alevia, 2010:22] Viz tabulka č. 5.

Tabulka č. 5

	UK	VŠE	ČR
<b>celkový počet studentů</b>	533 11 <sup>1</sup>	19 209 <sup>2</sup>	284 558 <sup>3</sup>
<b>počet studentů se SVP</b>	139 <sup>1</sup>	28 <sup>2</sup>	
<b>% zastoupení studentů se SVP</b>	0,26 %	0,15 %	0,15 až 0,45 %

<sup>1</sup>Data z Výroční zprávy Karlovy univerzity z roku 2011

<sup>2</sup>Data z Výroční zprávy VŠE z roku 2011

<sup>3</sup>Data ČSÚ 2011/2012

Vzhledem k téměř desetiprocentnímu (údaj ze semináře pro asistenty při studiu 27. 4. 2010) zastoupení osob se zdravotním postižením v naší společnosti jsou tato čísla stále nízká. Musíme však brát zřetel na fakt, že ve zmiňovaných deseti procentech jsou zahrnuty i osoby těžce postižené a mentálně postižené, které nejsou studia schopné. Také nesmíme opomenout fakt, že zvýšený počet osob s postižením je u osob se starobní invaliditou.

Služba asistence při studiu na Karlově univerzitě je financována „z příspěvků ministerstva školství. (...) Je to příspěvek pro veřejné vysoké školy a podmínkou toho je evidence studentů v informačním systému, který vede každá veřejná vysoká škola, a tam jsou zase další podmínky.“ (Pracovnice K2) Aby škola získala příspěvek na studenta se speciálními vzdělávacími potřebami, je nutné, aby souhlasil s provedením funkční diagnostiky, ta je nyní „jednou z podmínek jeho evidence. Účelem diagnostiky je identifikovat potřeby a případná omezení studenta v průběhu studia konkrétního studijního oboru a následně navrhnout vhodné mechanismy vedoucí k jejich uspokojování či kompenzaci.“ [web-<http://www.cuni.cz/UK-4141.html> 8. 1. 2013]

Tabulka č. 6 znázorňuje počty evidovaných studentů se speciálními potřebami za rok 2012. Od tohoto roku byl zaveden nový systém financování. Evidence je aktualizovaná již podle tohoto nového systému.

Tabulka zahrnuje pouze studenty, kteří byli ochotni podstoupit funkční diagnostiku, tedy studentů je reálně více, ale ne všichni jsou zaevidováni. Změna v systému a nutnost podstoupení funkční diagnostiky může vysvětlovat rozdíl v počtu studentů se speciálními potřebami mezi rokem 2012 a 2011 (viz níže). Kromě počtu studentů je rozdíl i v rozlišovaných kategoriích postižení. Do roku 2012 byli studenti členěni do pěti kategorií, podle nového systému je rozlišováno těchto kategorií osm.

Tabulka č. 6

**Evidování studenti se speciálními potřebami na UK v Praze k 31. 10. 2012**

FAKULTA	A1	A2	B1	B2	C1	C2	D	E	CELKEM
KTF		1				1		7	9
ETF	1	1	1			1			4
HTF		2					12	16	30
PF	3				1		1		6
1. LF									
2. LF									
3. LF	1								1
LF P							4	3	7
LF HK							1		
FaF									
FF		2	3	12		8		3	28
PřF	3		4	1			1	3	12
MFF					1		2	2	5
PedF	2	4	4	1	1	2	5	8	27
FSV	2				2			2	6
FTVS		1					1	1	3
FHS					1				1
<b>Celkem</b>	<b>12</b>	<b>11</b>	<b>12</b>	<b>14</b>	<b>6</b>	<b>12</b>	<b>27</b>	<b>45</b>	<b>139</b>

*Data poskytnutá Kanceláří pro studenty se speciálními potřebami*

Typologie postižení studentů se specifickými potřebami podle Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy:

**A. Student se zrakovým postižením**

A1. lehce zrakově postižený / uživatel zraku

A2. těžce zrakově postižený / uživatel hmatu/hlasu

**B. Student se sluchovým postižením**

B1. nedoslýchavý / uživatel verbálního jazyka

B2. neslyšící / uživatel znakového jazyka

**C. Student s pohybovým postižením**

C1. s postižením dolních končetin (paraplegie)

C2. s postižením horních končetin (jemné motoriky)

**D. Student se specifickou poruchou učení****E. Student s psychickou poruchou nebo s chronickým somatickým onemocněním**

Tabulka č. 7, v níž jsou evidováni studenti se speciálními potřebami, je převzata z výroční zprávy o činnosti Karlovy univerzity v Praze za rok 2011. Evidence studentů byla dobrovolná, mohou zde být tudíž odchylky od skutečného počtu, jedná se však o nejpřesnější dostupnou evidenci studentů s postižením studujících na UK.

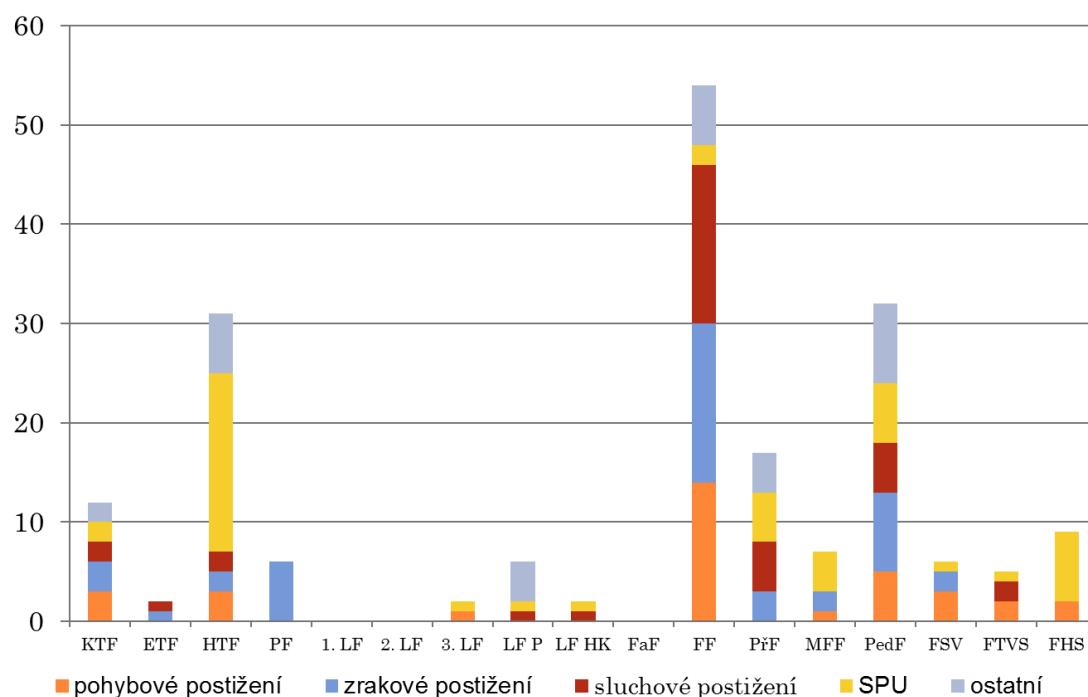
Tabulka č. 7

III-11 Počet studentů se speciálními potřebami						
Fakulta	PP	ZrP	SP	SPU	Ostatní	Celkem
KTF	3	3	2	2	2	12
ETF	0	1	1	0	0	2
HTF	3	2	2	18	6	31
PF	0	6	0	0	0	6
1. LF	0	0	0	0	0	0
2. LF	0	0	0	0	0	0
3. LF	1	0	0	1	0	2
LFP	0	0	1	1	4	6
LFHK	0	0	1	1	0	2
FaF	0	0	0	0	0	0
FF	14	16	16	2	6	54
PřF	0	3	5	5	4	17
MFF	1	2	0	4	0	7
PedF	5	8	5	6	8	32
FSV	3	2	0	1	0	6
FTVS	2	0	2	1	0	5
FHS	2	0	0	7	0	9
<b>Celkem</b>	<b>34</b>	<b>43</b>	<b>35</b>	<b>48</b>	<b>30</b>	<b>191</b>
PP - pohybové postižení						
ZrP - zrakové postižení						
SP - sluchové postižení						
SPU - specifické poruchy učení						

[Hájek, Bojar 2012: 31]

Následující graf zobrazuje proporcionální zastoupení studentů UK se speciálními potřebami dle jednotlivých druhů postižení v rámci fakult (ke školnímu roku 2011/2012). Na grafu číslo 1 je názorně vidět, že na některých fakultách není možné studium s určitým postižením ani při možnosti kompenzace studijních podmínek. Je to dáno i charakterem jednotlivých oborů, kdy by studenti s postižením nemohli povolání zastávat, mezi ně patří hlavně lékařské obory (1. a 2. lékařská fakulta a farmaceutická fakulta). Jiné obory jsou naopak hendikepovaným studentům přístupnější, viz filozofická fakulta.

Graf č. 1  
**Struktura studentů se zdravotním postižením na UK**



údaje platné k 30. 10. 2011  
 [Šámalová, 2012]

## 6. ASISTENCE PŘI STUDIU

*„Uvažujeme-li o začleňování osob se zdravotním postižením do běžného prostředí, do škol hlavního vzdělávacího proudu, na trh práce, do volnočasových aktivit, musíme vždy také pamatovat na vytvoření nezbytných podmínek a zabezpečení potřebné podpory. Způsoby a míra podpory jsou zcela individuální, liší se případ od případu a měly by vždy zohledňovat skutečné potřeby konkrétního člověka. Významnou složkou podpůrných opatření jsou asistenční služby.“ [Uzlová, 2010:22]*

### 6.1 Z historie osobní asistence

Ve světě přišli s vizí osobní asistence členové hnutí Independent Living, které vzniklo na konci šedesátých let dvacátého století ve Spojených státech amerických. V České republice přichází idea osobní asistence až po revoluci, kdy se o její prosazení zasazuje Pražská organizace vozíčkářů za pomoci osob, které pobývaly delší dobu v zahraničí, kde se s principy osobní asistence sami setkali. Hlavním zlomem v poskytování osobní asistence bylo vydání zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten vymezuje osobní asistenci jako terénní službu poskytovanou osobám, *„které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje.“* [2006/108 Sb. Zákon o sociálních službách] *„Vše s cílem vyrovnávat příležitosti k aktivitám běžného života, aby byly srovnatelné s příležitostmi osob bez postižení nebo jiného omezení.“* [Uzlová, 2010:23]

### 1.2 Asistence pro vysokoškolské studenty

*„Podpora vysokoškolských studentů s postižením prostřednictvím asistenta je určována dle poskytovatele služby. Koncept asistenta služby Asistence při studiu není doposud jasně specifikován, z čehož plyne, že není ani konkretizována náplň jeho práce. Z praxe víme, že se v mnoha případech jedná o službu, která je nejbližší tzv. osobnímu asistentovi. Dalo by se tedy říct, že se jedná o osobního asistenta ve věcech týkajících se vysokoškolského studia.“* [Marková, 2011:21]

Pro potřeby této práce se budeme tedy zabývat asistencí studijní a osobní, která se dělí na dva základní typy, a to asistenci sebeurčující a asistenci řízenou. Osobní asistence pro studenty vysoké školy by se řadila pod asistenci sebeurčující, neboť student se speciálními potřebami musí být schopen sám asistenta organizovat. Oproti tomu se řízená asistence vyznačuje tím, že asistent musí sám uznat za vhodné, co klient potřebuje, a podle toho mu pomoc poskytnout.

Asistence při studiu je služba, která má za cíl vyrovnávat studijní podmínky osobám se zdravotním postižením studujícím na vysoké škole. Asistenty při studiu bývají studenti, rodinní příslušníci či pracovníci občanských sdružení, se kterými vysoké školy spolupracují. V principu by asistence při studiu, tedy konkrétně asistenti, měli studentům se speciálními studijními podmínkami poskytovat pomoc v průběhu studia, s cílem kompenzovat jejich hendikep a umožnit jim rovný přístup ke vzdělání. Služba by studentům měla zajistit stejné studijní podmínky, jako mají studenti bez hendikepu, ale zároveň by neměla vést ke snižování nároků kladených na tyto studenty. Konkrétní forma poskytování asistence a zpřístupňování této služby studentům závisí na systémech jednotlivých vysokých škol.

Na Karlově univerzitě asistenci poskytují spolužáci, kteří jsou za práci odměňováni stipendiem. Mohou to být například spolužáci z ročníku, kteří se na asistenci domluví sami a poté teprve kontaktují IPC. Další možností je, že se subjekty nezávisle na sobě zaregistrují do databáze studentů a asistentů a až následně se za pomoci IPC spojí. Další variantou je fungování asistence v podobě, ve které je poskytována na VŠE. Univerzita zaměstnává na plný úvazek tři asistenty, kteří poskytují pomoc studentům. Pracovník SHS ze Střediska handicapovaných studentů se také v rozhovoru zmínil, že v určité době uvažovali o najímání, nebo řekněme nakupování asistentů od organizací poskytujících osobní asistenci, což by byla další z možností fungování asistence při studiu. V různých formách poskytují dnes asistenci při studiu snad již všechny větší veřejné vysoké školy.

### **6.3 Asistence při studiu na UK**

Asistence při studiu je jedním z mechanismů podpory, které Karlova univerzita studentům se speciálními potřebami nabízí. *„Její cílem je srovnání studijních podmínek vzhledem k ostatním studentům. Asistenti při studiu jsou studenti UK, kteří*



*jsou odměňováni formou stipendia. Jedná se tedy o studentskou výpomoc.*“ [Rytychová, Rakušanová, 2009:14] Služby jsou poskytovány osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby za účelem zajištění potřebné pomoci při studiu. Služba na UK je pro studenty se specifickými potřebami bezplatná, projekt je financován z grantu MŠMT. Zavedení této služby znamenalo pro mnohé studenty s hendikepem značné zjednodušení podmínek studia.

Služba Asistence při studiu vznikla na Karlově univerzitě v roce 2003 ve spolupráci s občanským sdružením Užitečný život. Univerzita do té doby asistenci nezajišťovala, ale v roce 2003 na ni finančně přispívala „*a to i na asistenci při mobilitách (zahraničních studijních pobytech), při pořizování studijní literatury, tlumočení do znakové řeči atd. (...) Ve snaze podporu pro studenty se speciálními potřebami „rozšířit, zpřesnit a lépe využít dotací ze státního rozpočtu, navázal Užitečný život kontakt s nově vzniklou Kanceláří pro studenty se speciálními potřebami a uvedl do provozu webovou aplikaci, která umožňuje klientům a asistentům navázat vzájemný kontakt.*“ [Užitečný život 2007] Do této doby „*existoval na Univerzitě Karlově dosti nahodilý a neefektivní způsob pomoci handicapovaným studentům.*“ [Užitečný život 2007] Od roku 2007 je fungování služby asistence již plně v režii Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami.

Z rozhovoru s pracovníci kanceláře vyplynulo, že služba asistence vznikla z potřeby studentů a původně byla ukotvena na matematicko-fyzikální fakultě. (Pracovnice K1)

Tabulka č. 8

<b>Počty aktivních asistentů a službu čerpajících klientů za roky 2009-2012</b>				
	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>
Počet uživatelů	27	33	30	32
Počet asistentů	55	80	69	76

*Údaje poskytnuté kanceláří pro studenty se speciálními potřebami*

Asistentem při studiu se může stát pouze student Univerzity Karlovy (stejně jako v případě klienta). Zájemci z řad UK mají možnost absolvovat seminář (přednášku), jehož cílem je předat základní informace o podpoře studentů se zdravotním znevýhodněním na UK. Po zaregistrování do databáze jsou asistenti kontaktováni studenty se zdravotním znevýhodněním. To však není jediná možnost, jak se mohou

klienti k asistentům dostat. Pracovnice K1 popsala všechny možné varianty: „*Je to ta možnost, že asistent je zaregistrovaný v databázi, klient také a klient má přístup k seznamu asistentů, takže si tam najde kontakty a napíše asistentům a pak se propojí. Další možnost je, že si klient najde asistenta v rámci výuky v ročníku nebo ve vyšším ročníku v rámci fakulty, případně na jiné fakultě. Nebo že buď my, nebo on, případně kontaktní osoba z fakulty zkontaktuje studijní oddělení a tam vlastně vytipují studenta, který by mohl tomu konkrétnímu studentovi asistovat.*“

Následuje vzájemná dohoda na podmínkách spolupráce. Po každé asistenci je nutné vyplnit počet hodin do výkazu práce (asistence). Na jeho základě je zaslána čtvrtletně na účet asistenta odměna formou stipendia, ta činí 70 Kč/hod. Výhodou je, má-li asistent předchozí zkušenosti s asistencí.

#### **6.4 Asistence při studiu na jiné vysoké škole**

Pro srovnání funkčnosti služby Asistence při studiu na Univerzitě Karlově byl proveden rozhovor s pracovníkem Střediska handicapovaných studentů, fungujícím na Vysoké škole ekonomické.

Středisko handicapovaných studentů (SHS) vzniklo na VŠE o čtyři roky později než Informačně poradenské centrum na UK (IPC UK), tedy v roce 2007. „*Služby SHS nejprve akceptovaly aktuální potřeby handicapovaných studentů (HS), kteří na VŠE již studovali a potíže plynoucí z jejich postižení překonávali za pomoci ochotných pracovníků školy, kteří jim vycházeli vstříc, individuálním přístupem. Bohužel ne vždy se setkali se vstřícností a úspěšné absolvování několika prvních semestrů nebylo zárukou, že v budoucnu nenarazí na neřešitelný problém související s jejich handicapem, který jim neumožní studium dokončit. Nejvíce HS se na VŠE potýká s vadou zraku, a proto byly služby a technické vybavení centra koncipovány tak, aby jim přinesly co možná největší možnost přístupu ke studijním informacím, který bude srovnatelný s možnostmi ostatních studentů. Se zahájením činnosti SHS se však zvedl zájem i mezi studenty se ztíženou možností pohybu a dokonce i s vadou sluchu a nabízené služby byly rozšířeny podle aktuálních potřeb HS.*“ [Ctibor, 2009] Jednou ze služeb, kterou bylo třeba na VŠE zavést pro podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, byla služba asistence. Na VŠE je tato služba poskytována ve spolupráci s občanským sdružením Asistence, které pořádalo například školení pro

asistenty, kteří na VŠE asistenci poskytují. „Jedním z největších přínosů osobní asistence může být právě podpora v samostatnosti a rozšiřování hranic toho, co je dotyčný schopen zvládnout sám. Vztah klienta a asistenta je založen na komunikaci a jakkoli ho můžeme chápat čistě jako formální vztah uživatele a poskytovatele specifické sociální služby, v praxi lze tuto představu jen stěží udržet. Mezi klientem a jeho asistentem vzniká velmi často a zcela přirozeně osobní vztah, na jehož utváření se oba aktivně podílejí“. [Výroční zpráva asistence 2011:19]

Tabulka č. 9

<b>Počet studentů se specifickými potřebami na VŠE</b>	
<b>Druh postižení</b>	<b>Počet studentů</b>
PP - pohybové postižení	6
ZrP - zrakové postižení	8
SP - sluchové postižení	4
SPU - specifické poruchy učení	10
<b>Celkový počet studentů</b>	<b>28</b>

Data získaná z rozhovoru s Pracovníkem SHS

## 7. ANALÝZA ROZHOVORŮ

### 7.1 Představa funkční služby Asistence při studiu

Z rozhovoru s pracovníci Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami vyplynulo, že po dobu, po níž služba asistence na Karlově univerzitě funguje, se na jejím fungování „*nezměnilo nic podstatného, studenti bez postižení poskytují asistenci studentům s nějakou komplikací*“ (Pracovnice K1) Ano, základní myšlenka je stále stejná, nyní se však nějaké změny systému plánují a těmto změnám a inovacím které by systému pomohly k rozvoji a umožnily studentům plnohodnotné využívání služby, bude věnována pozornost v této kapitole. Možnost plnohodnotného využití služby asistence je závislá na celé řadě složek a činitelů. Ty nejvýznamnější budou v této kapitole probrány a jejich fungování rozebráno, a to převážně z hlediska výpovědí jednotlivých studentů, kteří mají s využíváním těchto složek bohaté zkušenosti a dokáží nejlépe zhodnotit, jak fungují.

#### 7.1.1 Funkce Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami

Kancelář pro studenty se speciálními potřebami je nedílnou součástí systému podpory poskytované studentům se speciálními vzdělávacími potřebami studujícími na UK. Jedná se o jakousi koordinační složku, která by měla být na rovnocenné úrovni jako kontaktní osoby, působí však na rozdíl od nich na celouniverzitní úrovni. Vzhledem k tomu, že z rozhovorů vyplynulo, že kontaktní osoby ne na všech fakultách zastávají v plném rozsahu svou funkci, bude asi Kancelář pro studenty se speciálními potřebami spolehlivějším místem, na které se mohou studenti obracet. Pracovnice se zároveň podílí na vytváření a fungování služby. Při jejím zřizování samozřejmě nemají volnou ruku a musí se řídit určitými vyhláškami a zákony, o kterých již byla řeč. „*Hlavním dokumentem je Opatření rektora 25/2008*“ (Pracovnice K1). Dále se musí „*vymezit vůči osobní asistenci, která je dána zákonem o sociálních službách. To jsou takové platné mantinely pro nás.*“ (Pracovnice K2)

Následující tabulka ilustruje počty zaměstnanců, úvazky a poskytnuté konzultace IPC, v nichž jsou pod složkou ostatní zahrnuty služby Kanceláře pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tabulka č. 10

III-10b Poskytování poradenských služeb v IPC						
Poradenství	Počet zaměstnanců	Přepočtený počet úvazků	Počet konzultačních hodin za týden	Počet konzultací		
				osobně	telefonicky	emailem
Studijní	12	10	43	10431	3765	1168
Psychologické, sociálně právní	2	0,4	8	237	8	12
Kariérové	1	0,1	2	212	3	2
Ostatní	3	1,5	42	84	187	125
Ostatní - Psychologická poradna pro zahraniční studenty, Kancelář pro studenty se speciálními potřebami						

[Hájek, Bojar 2012: 31]

### 7.1.2 Funkce kontaktní osoby

Karlova univerzita vydala příručku Základní informace o podpoře pro studenty se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově v Praze, která byla vydána za účelem informování studentů a uchazečů o studium se speciálními vzdělávacími potřebami o možnostech studia. Podle této brožury jsou na jednotlivých fakultách k dispozici studentům „kontaktní osoby, které při své činnosti spolupracují s ostatními subjekty systému podpory. Projednávají přípravy na modifikované přijímací řízení, spolupracují s vyučujícími na individuálních studijních plánech pro studenty, zajišťují tlumočnický do/z českého znakového jazyka, spolupracují se speciálními pracovišti, ústavy na převedení studijních materiálů do formy použitelné pro studenty se specifickými potřebami, atd.“ [Rytychová, Rakušanová 2009:12] Vystává však otázka, zda kontaktní osoby na jednotlivých fakultách opravdu zastávají svou funkci v plném rozsahu. Dle rozhovorů se studenty je očividné, že přístup a aktivita kontaktních osob na jednotlivých fakultách je značně odlišná. Z výpovědi studentky je zřejmé, že s kontaktní osobou do styku nepřichází a v případě problémů by ani nevěděla na koho se obrátit. „Když jsem dělala zkoušky, přijímačky, tak jsem mluvila se třema, ze třech fakult, kvůli těm přijímačkám. Já ani nevím, kdo to teď na FSV dělá.“ (Klientka 3) Ani druhá studentka si není jistá, kdo u nich na fakultě funkci kontaktní osoby zastává: „Já se domnívám, že je to paní Blažová pod přírodovědeckou fakultou, ale nevím, (...) já jsem nic nepotřebovala, viděla jsem se s ní jednou, takže možná jestli je to ona. (...) Teď

*už vůbec nic, žádná komunikace.“ (Klientka 2) Dále z rozhovoru však vyplývá, že kontaktní osoba „upozorňovala vyučující na tu kompenzační pomůcku, že oni byli ti vyučující jakoby dopředu upozorněni, že něco dostanou na krk, aby to nevypadalo, jako že si vymýšlím nebo tak“. (Klientka 2) Další student měl očividně štěstí: „Funguje výborně. Když jsem poprvé podával přihlášku, vyplnil jsem, že jsem kvadruplegik a ozvala se mi paní Pincová, byla moc milá, volala mi a ptala se, jestli potřebuju něco extra nebo nějaké jiné podmínky a podobně. Byli jsme ve stálém kontaktu a ona na mě u zápisu skoro čekala, chtěla mě pustit dopředu ve frontě, ale já jsem to odmítl a hrdě si vyčkal.“ (Klient 4) I z výpovědi další studentky je zřejmé, že kontaktní osoba plně zastává svou funkci. „Ano, funguje. Je to zároveň i vedoucí oboru. Do kontaktu s ní přicházíme vždy na začátku semestru, kdy se řeší, jaké máme požadavky. Anebo i v průběhu semestru, pokud je nějaký problém. Velmi spolehlivá osoba.“ (Klientka 1) Tak to je jistě zářný příklad, jak by měly kontaktní osoby fungovat, jen je nutné poznamenat, že studentka studuje obor „Čeština v komunikaci neslyšících“, kde je již z charakteru oboru přístup ke studentům s postižením značně odlišný od přístupu na jiných fakultách. Velice zasvěcená se zdá být další asistentka: „Ano, kontaktní osoba u nás funguje v rámci studijního oddělení a s ní ta nevidomá kamarádka řeší, co potřebuje.“ (Asistentka 3)*

Velkým problémem je jistě malá informovanost: „Já jsem hledala na internetu a nevěděla jsem to. Šla jsem ze střední školy na vejšku, nevěděla jsem, jak to na vysoké škole chodí.“ (Klientka 2) Určitě by bylo vhodné, aby byli studenti podchyceni hned při nástupu do prvního ročníku, neboť pokud dokládají potvrzení o svém zdravotním stavu, neměl by být problém tyto studenty kontaktovat a informovat je o možnostech, které jim Karlova univerzita může poskytnout k vyrovnání studijních podmínek. Podchycení studentů se speciálními vzdělávacími potřebami by jistě měly mít na starosti právě kontaktní osoby na jednotlivých fakultách.

Při rozhovoru s pracovníci Kanceláře pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami došlo i na otázky týkající se spolupráce kanceláře s kontaktními osobami. Na otázku, zda jsou ve styku s kontaktními osobami na jednotlivých fakultách, odpověděla Pracovnice K2 bez váhání „Určitě.“ A zároveň potvrdila, že mají přehled o činnosti těchto osob.

### 7.1.3 Funkce a při studiu

Jak vyplývá z internetových stránek Univerzity Karlovy v Praze „Asistenční služby na UK“<sup>2</sup>, kde je možné se dozvědět podrobnější informace o možnosti poskytování asistence, je asistent při studiu studentem UK, který je povinen se registrovat do databáze asistentů při studiu. Asistenti mají zároveň možnost absolvovat školení pro asistenty. Ve velice mimořádných případech může být asistentem i osoba, která není studentem UK. Pracovnice K1 z IPC dodává: *„Měli by být studenty Univerzity Karlovy a měli by absolvovat seminář pro asistenty, který tedy zatím není povinný, ale v plánu je, že bude povinný. Musí se mnou komunikovat a dostatečně včas mi posílat výkazy práce.“*

Služby, které asistent zpravidla studentu se speciálními vzdělávacími potřebami poskytuje, nebo řekněme *„oblasti, v rámci nichž asistence probíhá, mohou být: doprovod na přednášku, přepis přednášky, zápisky z přednášky, korektura při psaní bakalářské práce, doučování, tedy cokoli co pomůže tomu studentovi k tomu, aby mohl nerušeně studovat.“* (Pracovnice K1) Podobný výčet je k dohledání i na internetových stránkách poradenského centra. Konkrétnější popis funkcí, jež by měl či může asistent zastávat, však k dohledání není. Může to být do značné míry tím, že funkce asistentů jsou velice různorodé a jsou odvislé od charakteru postižení konkrétního studenta se speciálními potřebami. Absence popisu možností, jež může asistent studentu s postižením poskytnout, může vést k nejasnostem a omezit využívání služby asistence při studiu ze stran klientů této služby. To dokládá výpověď jedné studentky, která měla určitou představu o podobě poskytování asistence a neměla tušení, že může být tato služba velice flexibilní. *„Ona je pravda, že mi nabízela asistenta, jenže já jsem si představila člověka, který mě bude doprovázet nebo takhle, a to jsem si myslela, že nepotřebuju. Spíš mě možná špatně informovala nebo spíš jsem možná sama nechtěla. Asi moje chyba, že se snažila mi něco říct, ale já jsem jí to v podstatě ani neumožnila, protože jsem říkala nechci, děkuji, nashledanou. Představila jsem si asistenta, jako má vozičkář, že ho provází člověk a říkala jsem si, to já nepotřebuju.“* (Klientka 2)

Co vedlo asistenty, se kterými byly provedeny rozhovory, k rozhodnutí poskytovat asistenci? Obecně se dá říci, že to jsou převážně tři důvody. Tím prvním je náhodné setkání se studentem se speciálními potřebami, se kterým se asistent přímo domluví

---

<sup>2</sup> (<http://ipc1.cuni.cz/asist/home.htm>)

a o službě se dozví od něj. „No v podstatě já jsem se hned v prvním ročníku seznámila s nevidomou slečnou, která začala studovat také historii úplně ten samý obor. Tak jsme si spolu začaly povídat a já jsem jí tedy slíbila, že jí pomůžu a ona mi pak řekla, že existuje tahle možnost, že bych jí dělala asistentku. Takže jsme se domluvily, že jo, protože jsme měly stejné předměty. Nejdříve jsme se seznámily a pak jsem se teprve dozvěděla, že existuje něco takového jako asistence.“ (Asistentka 3) Stejně bylo rozhodování i pro Asistentku 4: „Tak to byla právě ta kamarádka a její zkušenosti s tím. To, že mi vlastně několikrát, vlastně jednou mě oslovila a několikrát se mě zeptala, jestli bych nezaskočila místo ní. Tak jsem se k tomu dostala.“ Asistentka 5 se s Klientkou 3 znala už od základní školy, když se tedy potkaly na univerzitě, bylo rozhodování snadné. „Chodila jsem do školy s Klientkou 3.“ Druhá možnost, jak se asistenti mohou o asistenci dozvědět, je čistě náhodná, když se setkají s letáčkem či vývěskou informující o této službě. „Náhodou jsem to někde našla, a protože jsem v té době měla dostatek volného času a přišlo mi to užitečné, rozhodla jsem se zapojit.“ (Asistentka 1) Ani Asistentka 7 sama neví, co ji k poskytování asistence přimělo. „Jo tak to ani nevím, to prostě jsem to viděla na nástěnce, kde jedna holka zrovna sháněla asistenty, tak jsem se jí přihlásila s tím, že jsem si říkala tak proč ne, bydlela jsem vlastně o tři patra výš a nějak s tím nemám problém.“ (Asistentka 7) Třetím důvodem může být potřeba pomáhat. V případě Asistentky 2 ještě posílená faktem, že má „zkušenost s handicapem v rodině a v blízkém okolí a vědomí, že lidem s handicapem je třeba pomoci.“

#### 7.1.4 Smysl semináře pro asistenty při studiu

Pracovnice K1 v rozhovoru krátce popsala formu a náplň seminářů pořádaných IPC: „Semináře pro asistenty jsou dvakrát do roka. Vždycky je supervize s psychologem, potom je odborná přednáška o studentech s jedním z typů postižení, o tom jak se mu studuje, jaký přístup potřebuje, co mu může pomoci a já tam mám základní informace o asistenci.“

Je zajímavé, jak velice odlišné byly názory jednotlivých studentek na zaškolení asistentů a povinnost absolvovat školení pro asistenty při studiu. Tyto dezinterpretace mohou být způsobeny nejednotným uváděním této informace v jednotlivých dokumentech, které Karlova univerzita vydává. Na internetových stránkách je uvedena možnost zúčastnit se tohoto školení. V brožurách Informace pro studenty se speciálními



potřebami na Univerzitě Karlově v Praze pro akademický rok 2009/10 a Základní informace o podpoře pro studenty se speciálními potřebami na UK v Praze je však uveden chybný údaj, informující uchazeče o povinnosti tohoto školení. Z rozhovoru s Pracovnicí K1 vyplynulo, že účast na semináři v současnosti povinná není, i když se o zavedení tohoto opatření uvažuje.

Ze sedmi asistentek se jich tohoto školení zúčastnilo pět. Jedna však absolvovala školení až po dvou letech aktivní asistence a jedna studentka až po ukončení asistování. *„Já jsem na školení byla až po tom, co jsem asistovala. Tedy až během té doby, co už jsem vlastně skoro končila s asistencí. Pak jsem se šla kouknout na školení.“* (Asistentka 4) Asistentka 4 si zjevně nemyslí, že by školení bylo povinné. Na rozdíl od Asistentky 5, která vypověděla: *„Absolvovala jsem školení, které mně bylo prezentováno jako povinné. Byly jsme tam společně s ještě jednou asistentkou Klientky 3, takže to bylo povinný, ta by tam určitě taky jinak nechodila, kdyby nebylo.“* Stejně tak si myslela, že je školení povinné i Asistentka 2: *„Zúčastnila jsem se povinného školení pro asistenty.“* Neinformovanější se zdála být Asistentka 6: *„Já si právě myslím, že to povinný vůbec není, a že jsem se o tom i s tou Alicí Rytichovou (pracovnice Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami, tou dobou na mateřské dovolené - poznámka autora) nějak bavila a ta právě říkala, že ji to mrzí, že by to i pořádali třeba víckrát, ale že o to není zájem. Že ze začátku, když já jsem se do toho ještě vůbec nezapojovala, takže to dělali víc. Snažili se třeba víckrát za rok, protože taky ty studenti se přihlašují různě po etapách. Asi by pro ně bylo hodně komplikovaný dělat to právě takhle, vždycky když se přihlásíš, že by byl ten seminář. To bych tam byla sama, protože těch lidí moc není. Prý že to dělali jednou za rok nebo za půl roku a že tam měli vždycky hrozně mizivou účast, takže z tohoto důvodu. Ale já si myslím, že to fakt povinný není, zajímalo by mě, co na to říká samotný to centrum.“*

Studentky, které se semináře zúčastnily, byly dotázány, jestli pro ně měl seminář nějaký význam, tři studentky se shodly, že pro ně jakýsi význam měl, i když ne vždy odpovědi zněly zcela rozhodně a kromě první studentky se jednalo o přínos čistě osobní, netýkající se využitelnosti při poskytování asistence. *„Jo, přímo z pohledu několika postřehů, toho čeho se vyvarovat, na co si dát pozor, byly tam zajímavé postřehy. (...) Ono šlo spíš o to, že třeba nejdůležitější informace, kterou mi tam vštípili, bylo, že třeba to, kudy pojedeme, mám nechávat na tom člověku, on by si to měl zvládnout najít sám*

*a vymyslet sám a já bych měla jen jako doprovázet. (...) Že bych neměla vybírat moc věcí a prostě jenom dělat ty nohy.*“ (Asistentka 4) I druhá studentka hodnotí účast na semináři kladně: *„No, jako jo, asi měla, ale myslím si, že by to mohlo být zaměřený jako praktičtější. Oni to vzali hodně obecně, a když bych to srovnala právě s tím Okamžikem, tak tam to bylo hodně praktický a právě tahleta praktická část mi přijde, že dost chyběla.*“ A co se týče přínosu pro poskytování asistence? *„No, myslím, že to zrovna asi ne. To jsem zrovna asi nic z toho nevyužila, protože taky to bylo zrovna v době, kdy už jsem nějaký ty věci znala a věděla.*“ (Asistentka 6) Asistentka 7 také hodnotí přínos na semináři kladně, ne však z hlediska jeho využitelnosti při asistování: *„V jistém smyslu ano, protože jsem se dozvěděla vlastně něco o hendikepech, s kterými jsem nepracovala. Vlastně například psychiatrických onemocněních, což teda vlastně nedělá asi přímo IPC.*“ A přínos pro poskytování asistence? *„Vlastně ty semináře běžely v době, kdy už jsem pár let asistovala, takže jsem se nedozvěděla nic, co se týče praxe.*“ (Asistentka 7) Dvě asistentky hodnotily účast na semináři zcela negativně. Pro ně účast na semináři očividně smysl *„neměla, seminář byl zbytečně moc teoretický. Praktické, využitelné věci se tam podle mého názoru neobjevily.*“ (Asistentka 2) A to ani pro Asistentku 5: *„Ne, neměla pro mě absolutně žádný význam, přemýšlela jsem celou dobu, jestli pro někoho to má nějaký význam. To tehdy bylo takový dost smutný. Prostě byly tam matně nějaký okruhy o tom, jak se máš chovat k těm lidem, ale já jsem asi netypickej asistent, hrozně mě to vytáčelo. Bylo to fakt trapný. Tam byly takový pokyny, co s tím klientem, že se musíš pořád usmívat, což mě jako vytáčí. Mně to osobně přišlo, že když jsi v hodně intenzivním osobním kontaktu s nějakým člověkem, tak když jsi naštvaná, tak se nebudeš kvůli němu prostě... Pak tam byly takový vtipný poučky, že nemáš šahat na vozík, kompenzační pomůcku pardon, nemáš se dotýkat zbytečně kompenzační pomůcky, protože to narušuje osobní prostor. Přišlo mi to spíš, že když bych o tom nic nevěděla, tak mě to spíš odradí a přesně se budu chovat jako ty lidi, co o tom nic nevědí, místo aby to přirozeně fungovalo. Byly tam možná ještě další vtipný historky, ale už je to dávno. Já už jsem se z nich rozdejchala, bylo to dlouhý a nudný, bylo to celý den. Když by to bylo vyzkoušet si sednout ty sama na ten vozejk, když by si tam půjčili jeden starej vozejk, tak by se tam ze srandy dalo prostě něco dělat. To ti hrozně dá a pak si uvědomíš spoustu věcí. Mohlo by se to dělat takovýma těma prožitkovýmá, jak si to člověk zkouší, má zavázaný oči, to ti pomůže alespoň trošku si*

to... Ale když ti tady někdo něco vykládá, upřímně řečeno, si ani nejsem jistá, jestli měli v životě nějaký bližší kontakt s těma lidma.“ Vesměs se tedy studentky shodly, že seminář by měl být zaměřen více prakticky. Některé studentky přínos hodnotí kladně, jedná se však spíše o hodnocení z hlediska osobního rozvoje, než z přínosu pro vykonávání služby asistence.

A jak by tedy mělo zaškolení probíhat a co by se na něm studentky rády dozvěděly? „Spíše formou otevřené debaty. Reflexí motivace k asistenci, reflexí dosavadních zkušeností studentů, kteří se chtějí stát asistenty.“ (Asistentka 2) „Měl by být více praktický. Byl zbytečně moc dlouhý a přitom se tam mluvilo převážně o teoretických problémech.“ (Asistentka 2) „Třeba by mě zajímaly zkušenosti lidí, kteří už asistenci dělají, nějaké doporučení na co si dát pozor nebo naopak jaké jsou třeba další možnosti, jak těm studentům pomoci.“ (Asistentka 3) „Asi fakt ty praktický věci, jako třeba ty nevidomý lidi, že je člověk nesmí strkat před sebou, ale že jim nabídne rámě a oni se chytanou za tohle a to je taková základní věc, která by měla zaznít. Je zas pravda, že jsem odcházela o něco málo dřív. Takže nevím, jestli třeba tohle zaznělo na konci. Ale třeba u těch jinejch hendikepů tohle zrovna nezaznělo, co si pamatuju.“ (Asistentka 6)

Asistentka 5 přichází se zajímavým konceptem, kdy se zamýšlí nad tím, že existují vlastně dva přístupy, jak se člověk může dostat k poskytování asistence, a podle toho by se měl odlišovat i přístup IPC a forma zaškolení asistentů. „Záleží upřímně na tom, s čím tam přicházíš, jestli už tam jdeš s tím, že se zapisuješ do té databáze a nic nevíš a oni tě pak k někomu přiřadí, nebo jestli už to máš s někým dohodnutý a matně o něm něco tušíš. Nemusíš ho znát tak dobře, jako jsme se třeba znaly my. Tak tohle bych se asi snažila nějak rozlišit. Jo, odlišit ty lidi, který to viděli někde na stránkách a řekli si, to je super, zkusím to. A těm si myslím, že by to mělo být v tom nějakým širším spektru. Na druhý straně by si měli zjistit potenciální lidi, kterým oni by měli asistovat a k těm typům těch postižení OK, tam ty základní informace asi můžou říct. Ty praktický věci by podle mě byly mnohem užitečnější, ještě v tom nějakým provoze, manipulace s vozíkem, nějaká teorie jak se vodí nevidomí. Prostě co tam může všechno nastat, ale to je situace, když už se ty lidi propojej sami předtím, nebo přesně jak byla tahle holka prostě na zápise, jsme se zeptali, jestli by někdo nemohl ještě asistovat a ona přišla, že OK. Tak jako ona ví, že bude asistovat jenom Klientce 3, protože na nic jiného nemá čas, a tam

*si myslím, že je to úplně zbytečný. Upřímně řečeno, protože to bude stejně vždycky záležet na tom, jak se dohodneš s tím druhým člověkem.“*

S dalším nápadem přichází Asistentka 6: *„No možná by nebylo od věci vždycky tu přednášku, která se týká toho jednoho, právě udělat třeba na ty dvě části. Nejdřív jenom ty úplně základní věci, co se týče z hlediska života těch lidí, co oni vlastně potřebují nebo jakým způsobem řeší nějaký věci, aby si to mohl ten člověk vůbec představit. Nebo jaký mají možnosti vůbec a pak právě nějaký ty praktičtější věci. Jako možná i třeba nějakou zkoušku vedení těch nevidomejch bych tam rozhodně uvítala.“* Asistentka 2 se zúčastnila v rámci Karlovy univerzity „supervize, ta byla organizována formou diskuse, což bylo mnohem lepší, jen jsem tam bohužel byla se dvěma asistenty, kteří nikdy neasistovali, takže jsem spíše předávala zkušenosti já jim.“

Při zaškolení by se nemělo zapomínat na psychické problémy či bariéry, které člověka mohou potkat při poskytování asistence. Asistentce 2 třeba chybělo „*zdůraznění skutečnosti, že nejhorší bariéry jsou psychické. (Ze strany asistenta ke klientovi.)“* Asistentka 6 srovnává školení na UK se školením, které absolvovala v rámci občanského sdružení Okamžik. Tam „*nás upozorňovali, což právě tady ne, ten psycholog, což mně třeba hodně pomohlo a možná bych asi nezůstala tak dlouho u té asistence, (...) že každý člověk má své limity a neměl by je překročit. Navíc je to něco, co děláme třeba u Okamžiku dobrovolně, dobře tady za určitý peníze, myslím to stipendium, které se k tomu poskytuje. Ale taky to není nějak jako moc. Tak aby nedošlo k nějakému vyhoření. Zbytečně si toho nenabrat nějak moc. Když fakt mám čas, když mám chuť, tak do toho jít. Ale když ten čas a tu chuť nemám, tak se zbytečně nepřemáhat. Je to pak lepší i po ně, protože já u toho vydržím dýl a bude mě to bavit, než když to na začátku napálím, půl roku budu pořád někde někomu pomáhat a pak se z toho zblázním a vykašlu se na to. Což si myslím, že by se i klidně mohlo stát.“* Na další problém upozorňuje Asistentka 7: *„Je potřeba vymezit hranice tomu klientovi, aby třeba nechtěl nakoupit a podobně. Ono to trochu svádí, když třeba má po ruce někoho ochotného, že po něm bude chtít ještě další a další věci.“*

Asistentka 4 se školení zúčastnila až po delší zkušenosti s poskytováním asistence a byla překvapena, že bylo školení určené primárně pro začínající asistenty. *„Já jsem myslela, že mají být i pro nás dál, abychom se dozvěděli i my něco dalšího.“* Uvítala by tedy, když by IPC pořádalo školení, možná spíše setkání pro aktivní asistenty, o tom se

zmiňuje i Asistentka 6, která má s podobnými akcemi zkušenosti z Okamžiku: „*Možná by nebylo špatný, ale je to asi komplikovanější, dělat třeba nějaký takový podvečery, kdy by pozvali studenty, kteří využívají tuhleto službu a ty asistenty, že by to bylo možná fajn. Ty lidi by se tam setkali nezávazně, prostě si někde sednout na čaj, každé by přinesl bábovku. To třeba ten Okamžik dělá taky a je to moc fajn. Otázka je, jestli by o to byl zájem. (...) Ještě mě napadá, co mi tam možná chybělo v porovnání s tím Okamžikem. Že jsme tam měli třeba fakt jednu konkrétní nevidomou pani, se kterou jsme třeba hodinu mohli mluvit a ptát se různě na otázky a to bylo hrozně přínosný. Člověk si dokáže najednou mnohem líp představit, jak to ten člověk má těžký a jakým způsobem a jak to vnímá.“ Taková setkání by nemusela být přínosná pouze pro asistenty, ale i pro klienty služby. „*Podobná setkávání klientů s asistenty by (...) mohla napomoci odbourání strachu oslovit někoho neznámého, protože by došlo nejen k navázání osobních kontaktů nebo získání nových zkušeností, ale klient by si mohl učinit také představu o schopnostech potenciálních asistentů a věděl by, s čím se na ně může obrátit.“ [Kozáková, Přibilová, Tomášková 2005/2006:24]**

## **7.2 Srovnání instituce Asistence při studiu na UK s fungováním asistence na jiné vysoké škole**

Na VŠE funguje služba asistence do značné míry odlišně než obdobná služba na UK. V této kapitole se pokusím vytyčit jejich rozdíly, rozebrat je a najít pro a proti fungování služby na obou vysokých školách. Kapitola je zároveň zaměřena na uvedení výpovědí získaných z rozhovoru Pracovníkem SHS. V úvodu je zapotřebí snad již jen dodat, že výpovědi Pracovníka SHS byly v porovnání s rozhovorem s pracovníci UK mnohem jistější a přesvědčivější, což bude nepochybně dáno také tím, že Pracovník SHS byl na rozdíl od pracovník kanceláře osobně u vzniku centra podpory na VŠE.

Středisko handicapovaných studentů na VŠE bylo založeno v roce 2007. Jeho vznik byl iniciován především zájmem studentů s hendikepem o studium na VŠE. „*Měli jsme tady tři studenty se zrakovým postižením, o kterých jsme věděli, protože potřebovali nějakou větší modifikaci studia. A právě na základě toho jsme se začali zajímat o to, co bychom pro ně mohli udělat, a jeli jsme se podívat do Brna na Masarykovu univerzitu. Tam jsme viděli, jak pomáhají studentům s hendikepem. To samé jsme byli ještě okouknout v Liberci. Na základě toho jsme napsali rozvojový projekt na ministerstvo*

*školství a dostali jsme na to peníze. A tím se to rozjelo.“ (Pracovník SHS) Rozsah nabízených služeb a poskytované podpory se přirozeně v průběhu času rozvíjel, Pracovník SHS tento rozvoj podrobněji popsal: „My jsme si hned na začátku museli říct, jaký nastavíme mantinely, Je pravda, že jsme si byli hned vědomi toho, že třeba studenti se sluchovým hendikepem potřebují daleko větší množství podpory a nebyli jsme si zcela jisti, že to dokážeme kvalitně zajistit. Takže jsme tady původně chtěli mít centrum především pro studenty s nějakým pohybovým omezením a pro studenty se zrakovým handicapem. Ale protože shodou okolností ten rok, kdy jsme tady zakládali centrum, se nám přihlásili ještě dva studenti neslyšící, tak jsme se nakonec domluvili, že to zkusíme, a ty služby pro neslyšící studenty jsme zajišťovali trochu za pochodu.“ Od doby vzniku střediska se jinak na poskytování podpory celkem nic nezměnilo, „spíš bych řekl, co se týče kompenzačních pomůcek, tak se to všechno od toho roku 2007 posunulo k těm mobilním zařízením. Máme tady pracovnu pro studenty s hendikepem, kam mohou přijít kdykoli, když třeba mají nějaký větší časový prostor mezi přednáškami, tak aby neseděli na chodbě. Nebo když potřebují něco s nějakou dražší kompenzační pomůckou, kterou nemají doma, tak to můžou udělat u nás. Také se tam píšou modifikované testy, přezkušují se tam studenti a tam bych řekl, že využívání té pracovny se poněkud omezilo, že se to posunulo k těm mobilním aplikacím všechno.“ (Pracovník SHS)*

Pracovník SHS byl požádán, aby popsal, jakou podporu poskytuje studentům se speciálními potřebami Středisko handicapovaných studentů na VŠE: *„Je ale potřeba rozlišit poskytování podpory, podle druhu a stupně postižení. Máme u nás studenty všech druhů zdravotních postižení, i studenty se specifickými poruchami učení. Někde mají podobná centra podpory pod sebou ještě studenty s psychickými poruchami. U nás se o ně stará speciální centrum, které máme tady. Podporu poskytujeme na úrovni celé školy, jsme rektorátní pracoviště, takže pro všech šest fakult naší školy. A když bych to začal vyjmenovávat, tak se dá říct, že pro studenty se zrakovým postižením máme různé kompenzační pomůcky, samozřejmě podle stupně postižení, potom mají různé modifikace studia - na začátku přijímacího řízení, potom během studia. Pro studenty s hendikepem sluchu zajišťujeme tlumočnické služby, zapisovatelské služby. Pro studenty s pohybovým postižením organizujeme osobní asistenci jen po dobu studia,*

*potom když je odvezeme ze školy domů, tak už si asistenci musí zajistit sami. (...) Všichni postižení studenti mohou využívat osobního asistenta a taky využívají.“*

Na Karlově univerzitě ani Vysoké škole ekonomické nejsou studenti omezeni počtem hodin, které mohou na asistenci čerpat. *„My nejsme omezeni tím, že bychom nabízeli nějaký určitý počet hodin, dokonce bych řekl, že ti asistenti nejsou v rámci plného úvazku vytíženi jen asistencí. Dělají ještě v čase, který jim zbývá, digitalizaci studijních materiálů. Takže pokrýváme ty potřeby studentů plně.“* (Pracovník SHS) Pracovník SHS si zároveň není vědom žádných případů, kdy by se nepodařilo zajistit studentovi potřebnou asistenci. *„Ne, ne, už jsme to řešili i tak, že když nám to nějak kolidovalo, že jsme si asistenta najali z neziskové organizace. Ale nestalo se nám, že by nebyl asistent. Dokonce jsem jezdil i já, když bylo potřeba.“* O takových případech neví ani pracovnice UK a z rozhovoru ani nevyplývalo, že by takový případ někdy řešily.

Hlavním rozdílem ve fungování služby asistence na UK a VŠE je způsob jejího poskytování. Na UK asistují spolustudenti, zatímco na VŠE mají pro účely asistence na plný úvazek zaměstnaný tři pracovníky, kteří studentům s hendikepem asistují. V rozhovoru se o tomto rozdílu zmínila i Asistentka 7: *„Třeba já si říkám, jestli má smysl oslovovat studenty, protože spousta lidí třeba má zájem asistovat, ale není v ročníku s nikým, kdo je hendikepovaněj. Takže je to docela omezený, nemůžou třeba sedět na přednášce a dělat poznámky. Tak jsem si říkala, jestli by třeba nebylo výhodný to udělat, jako to je na VŠE, kde jsou zaměstnaní asistenti na plný úvazek a studenti to nejsou. (...) Na VŠE tam to prý funguje celkem dobře.“*

Pracovník SHS byl požádán, aby popsal fungování asistence na VŠE: *„Funguje to tak, že máme tři osobní asistenty, kteří musí pokrýt vlastně všechny potřeby studentů, kteří asistenci potřebují. Někdy má student požadavek, že chce vlastního asistenta. To se nám podařilo v jednom případě dobře vyřešit tak, že to je spolužák toho studenta. Takže spolu bydlí na koleji, spolu docházejí do školy a toho studenta, který pomáhá, odměňujeme nějakou formou stipendia. A jinak to funguje tak, že na začátku semestru se domluví asistent se studentem na rozvrhu a naplánují si časy asistence. Ještě na tu asistenci jsme domluveni tak, že začíná ve chvíli, kdy ten student vychází do školy, a když se vrátí domů, tak asistence končí. (...) My jsme původně přemýšleli o tom, že bychom tuhle službu nakupovali, že bychom neměli vlastní osobní asistenty, kteří jsou u nás zaměstnaní na plný pracovní úvazek, ale neosvědčilo se nám to. Tím jak se ti*

*asistenti mění, tak to těm studentům nevyhovuje. Oni mají nějaké zažitě zvyklosti, a když to ten asistent zná, tak už mu to kolikrát ani nemusejí říkat, nemusí ho znovu uvádět do té své osobní problematiky. Takže jsme přešli na to, že máme vlastní osobní asistenty a nemění se tolik. Ten asistent má vždycky přidělené ty studenty k sobě a jenom v případě, že vypadne z nějakého důvodu, tak ho někdo zaskočí. Ale to je výjimečně.“* To je problém právě na UK, když se studentům mění rozvrhy a klienti musí každý semestr řešit, zda budou s asistenty moci sladit svůj rozvrh, či opět hledat asistenty nové. Na druhou stranu *„je výhodné, když osobního asistenta dělají spolustudenti, protože jejich pomoc může být účinnější, než když ji poskytují nezúčastnění asistenti. Student tak vyplní čas ve škole po všech stránkách smysluplně.“* [Hrdá 200?] Nejvhodnějším řešením by tedy asi bylo, aby Karlova univerzita kromě současné formy asistování, kdy asistenci poskytují spolužáci, najala asistenta, který by podle zájmu studentů zajišťoval buď náhlé asistence, či asistoval studentům, kterým asistence spolužáků z jakéhokoli důvodu nevyhovuje.

Pracovník SHS popsal, jak funguje propagace SHS a jak se mohou hendikepovaní studenti dozvědět o jejich službách: *„Jednak se snažíme vždycky prezentovat na veřejnosti v době, kdy si studenti vybírají vysoké školy, to je na podzim předchozího roku, potom ještě těsně v lednu a únoru než se podávají přihlášky na vysoké školy. Někdy nějakým článkem v novinách, každý rok obcházíme střední školy s informacemi o nás. Potom když se k nám na školu někdo přihlásí a neví o nás, že tady jsme a že tady ta možnost podpory je, tak když přiloží lékařskou zprávu k přihlášce, mají studijní referentky na studijním oddělení všech fakult informaci, že nám mají dát vědět.“*

Vzhledem k tomu, že na VŠE jsou zaměstnáni asistenti na plný pracovní úvazek, nemá pořádání školení pro asistenty, formou jakou je organizováno na UK, smysl. Přesto všichni asistenti, kteří pracují na VŠE, absolvovali školení, které proběhlo formou víkendového setkání a bylo povinné pro zapojení do služby.

Komunikace s fakultami na VŠE nefunguje jako přes kontaktní osoby, jako je tomu na UK, ale z větší části přímo se SHS. Pracovník SHS vysvětluje i důvody proč tomu tak je: *„Ona ta škola, VŠE, nemá ten problém, že by byla nějak rozházená po celé Praze, my jsme celkem centralizovaní, tady máme potom jednu budovu, kde se koná víc výuky. Na Jižním Městě, tam máme teda jedno bezbariérové pracovní místo ale ty setkání těch studentů, ono jich tady také není tolik, těch 28, to všechno se odehrává tady. (...) Na*



*jednotlivých fakultách to tak není. Sice tam máme vybrané kontaktní osoby, to znamená, když potřebujeme vyřešit nějaký problém s fakultou, tak se obracíme na ně. Většinou jsou to studijní proděkani, proděkani pro pedagogiku, jinak ty kontaktní osoby jsme my tady, jsme tři zaměstnanci střediska a my jsme ty kontaktní osoby. Máme mezi sebou rozdělené jednotlivé druhy zdravotního postižení a studenti se obrací přímo na nás.“*

Zpětná vazba a spokojenost studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich asistentů není na Karlově univerzitě nijak systematicky zjišťována, Pracovnice K1 k tomu konkrétně vypověděla: „Není to přímo doptáváno, ale máme tu zpětnou vazbu skrze maily a komunikaci se studenty.“ Pracovník SHS: „Jedinou zpětnou vazbou, co mám, je, že někteří studenti již absolvovali studium. Měli jsme teda samozřejmě i nějaké problémy, řešili jsme rozpory mezi asistenty a klienty, protože si vzájemně nevyhovovali. Někdy to došlo až tak daleko, že jsme měnili asistenta. Ale ne, nějaké jiné zpětné vazby nemám.“ Zde mají obě školy ještě co dohánět. Určitě by se měly zaměřit na cílené systematické zjišťování spokojenosti a potřeb klientů a Karlova univerzita i asistentů.

Z textu vyplynuly značné rozdíly ve fungování a řízení služby asistence na jednotlivých školách. Ty byly také rozebrány. Oba systémy mají jistě svá pro a proti. V závěrech analýzy bude pozornost zaměřena hlavně na body, kterým by měla být na Karlově univerzitě věnována pozornost, aby se mohl systém rozvíjet k větší spokojenosti studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

## 8. Hlavní problémy systému asistence při studiu na UK a návrhy k účelnému zlepšení služby

Ze samotného kvalitativního výzkumu provedeného formou polostrukturovaných rozhovorů se studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, asistenty a pracovníci Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami vyplývá řada nedostatků, na které by se měl systém poskytování asistence na UK zaměřit a pokusit se je eliminovat. Jen tak se dá docílit vhodné podoby systému asistence, který bude pro studenty plně využitelný a na jehož fungování se budou moci bez obav spolehnout. Při hodnocení se studenti shodli, že považují službu asistence při studiu na UK za přínosnou a pro studenty se speciálními potřebami by bylo téměř nemožné bez této podpory na univerzitě studovat. Převažujícím problémem služby je špatná informovanost studentů a nedostatečné podchycení studentů se speciálními vzdělávacími potřebami při nástupu na univerzitu. Bylo by vhodné studenty kontaktovat již při podání jejich přihlášky na Karlovu univerzitu. *„Na UK nikdo nezajišťuje při přijetí, jestli máš nějaký zvláštní potřeby nebo ne. A funguje to tak, jako jestli se o tom dozvíš nebo ne. Možná že v zahraničí to funguje nějak koncepčně jinak. Když obdrží přihlášku, vidí, že tam je někdo, kdo má nějaký problém, a hned mu napíší e-mail“ můžem pro vás udělat tohle. A to tady vůbec nefunguje.*“ (Klientka 3) Pracovnice Kanceláře toto tvrzení vyvracejí a Pracovnice K2 konkrétně popisuje, jak se mohou studenti se speciálními vzdělávacími potřebami dozvědět o možnosti využití služby asistence: *„My jsme v kontaktu již s uchazeči. Existují semináře pro uchazeče o studium, máme dny otevřených dveří na fakultách, vždy na podzim pořádáme informační den univerzity. Tam se mohou zájemci vše potřebné dozvědět. Také máme webové stránky. Přijatým uchazečům posíláme informace a máme pro ně úvodní seminář. Potom už záleží na kontaktních osobách na fakultách, jak je informují.*“ Je přinejmenším zarážející, jak se liší pohledy pracovníků Kanceláře a studentů na kvalitu a způsob informovanosti. Je očividné, že zvolený způsob propagace služeb není moc účelný, neboť studenti o těchto službách nevědí. Bylo by tedy vhodné se zaměřit na zviditelnění podpůrných služeb fungujících na UK a podchycení zájemců o studium na Karlově univerzitě z řad studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Dalším velkým nedostatkem je nevyhovující forma, neaktuálnost a nevhodná grafická podoba databáze asistentů. Tohoto problému si jsou pracovníci kanceláře vědomi a chystají změny systému. Hlavním cílem je zlepšit přístupnost databáze klientům, asistentům i pracovníkům kanceláře. Dle výsledů výzkumu by bylo třeba zcela změnit grafickou podobu databáze, neboť v její nynější podobě je nepřehledná. Navíc není průběžně aktualizována a uvedená data a kontakty již často nejsou platné. Problémem také je, že ne všichni uvedení asistenti stále studují na univerzitě. *„Tam se člověk třeba zaregistruje, je tam zaregistrovaný třeba šest roků a zapomene na to. Už se neodhlásí, že není aktivní, takže se vlastně ukáže jako aktivní. Klient mu napíše a nic, takže to je asi docela odrazující. Vím to takhle od kamarádky, co je na vozičku, studuje divadelní vědy na fildě. Tý jsem neasistovala nikdy, protože ona to potřebovala v době, kdy já jsem neměla čas. A ta mi říkala, že psala na nějaký kontakty a zjistila, že ty lidi už jsou dávno dostudovaný, že už ve škole dávno nejsou.“* (Asistentka 7) Asistentka 7 má sama problém s tím, že svá data neaktualizuje, neboť ji k tomu nic nenutí. Navrhuje však řešení, které by mohlo asistenty vést k průběžnému aktualizování svých údajů. *„Teoreticky by se dalo oslovit mailem lidi, kteří údaje dlouho neaktualizovali. Jestli stále jsou aktivní, aby se přihlásili a aktualizovali je. Protože já třeba taky jsem tam dlouho nebyla a jsem v tom systému asi ještě zapsaná jako aktivní student. Už ale vůbec nevím, jaká je adresa a tak. A pak to dohledávám docela pracně vždycky, když něco potřebuju. Takže by se mi docela hodilo, když by mi přišel mail, abych se tam podívala a aktualizovala své informace. Protože člověk to odkládá, pak na to zapomene a udělá se v tom takovýhle binec.“*

Pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami je obtížné sehnat asistenta v nějaké nečekané situaci, jako je onemocnění asistenta či náhlá změna rozvrhu. Hlavním důvodem je nepružnost systému. Pokud nemají své kontakty, musí studenti, kteří jsou zcela závislí na svém asistentovi, často přednášku či seminář oželeť. Přes databázi je takřka nemožné sehnat asistenta takzvaně narychlo, protože tento způsob je značně zdoluhavý. Také hodně závisí na flexibilitě asistentů zapsaných v databázi a náhodě. Studenti se na tento systém nemohou spolehnout. Bylo by tedy vhodné systém přepracovat a zamyslet se nad jinou formou shánění asistentů. Jedna studentka se zmínila o tom, že má zkušenosti s vedením diskusních fór. *„Fórum má i mobilní verzi, ale zatím jen pro Android a možná další systémy, ale na Symbianu mně to určitě*

nejde. (...) Takže teoreticky a technicky by možná bylo možné vytvořit diskusní fórum / aplikaci, přes kterou by mohli klienti zadávat poptávky po doprovodech a asistenci a asistenti si je zamlouvat, a naopak asistenti mít svá vlákna, kde zadají, kdy mívají čas. Taky by to asi zjednodušilo vykazování hodin...“ Zároveň by byl systém výrazně flexibilnější. Systém dojednávání si asistentů kritizuje i Asistentka 6: „Co bych právě asi vytkla, tak ty maily, co jsem říkala. Že člověk třeba napíše, nikdo mu neodpoví a pak neví, jak to bude, nebo nebude. Ale zase je asi těžko to těm studentům vyčítat, protože někdy to mají asi těžký dostat se na mail. Víím, že třeba ta Alice tam většinou píše i telefonní číslo, ale já teda jsem vždycky psala mail. Možná kdybych zavolala, tak by to bylo lepší. Ale zas ten mail je levnější a jednodušší pro komunikaci.“ To potvrzuje i Asistentka 7, která zároveň přichází s nástinem řešení: „Občas mi přišel nějaký e-mail, že třeba hledaj asistenty, já jsem odepsala a většinou jsem se nedočkala odpovědi. (...) Jde o to posílání těch hromadných e-mailů, to je docela na čas, protože ti přijde víc odpovědí a ty musíš všem odpovědět. A je to asi docela nepraktický. (...) To by bylo dobrý udělat systém, kde by se dalo zjistit, kdy má kdo čas. Aby tam bylo vypsáno, že asistent ten a ten má čas v tu a tu dobu a pohybuje se třeba na Praze dvě. Aby sis prostě mohla dát nějakou rezervaci. Ale ono je to asi docela náročný na programování. Nevím, kdo by to dělal, ale asi by to stálo čas a peníze, takže by to nebylo zrovna moc výhodný. Ono to vlastně funguje tak, že klient dá požadavky přes kancelář, ta to pošle těm studentům a čeká, až se jí ozvou, a je to asi docela zdlouhavý a náročný. Určitě by to šlo udělat i jinak.“

Dalším krokem k zefektivnění služby asistence je změna zaškolení asistentů. I v tomto ohledu si jsou pracovnice kanceláře vědomy určitých nedostatků a plánují strukturální změny školení. Asistenti se ve většině shodli, že by měl být seminář zaměřen více prakticky.

Někteří asistenti mají také strach, že péči o konkrétního studenta nezvládnou, bylo by tedy dobré konkrétně specifikovat dané postižení. Popsat co student požaduje a nabídnout asistentům individuální pomoc, pokud si nebudou vědět rady s asistováním. Třeba Františku neznalost problematiky odradila od asistence studentovi s postižením sluchu. „Ty hluchý, to si nedovedu vůbec představit, jak jako s nima. Je pravda, že tam myslím byl v nabídce jeden student, který neslyšel, a to teda bych si netroufla. Vůbec bych nevěděla, jakým způsobem s ním mám komunikovat. Takže na tuhle nabídku jsem

*třeba vůbec nereagovala. To je možná taky problém. Bylo by lepší to třeba víc specifikovat v tom základním e-mailu. Uvést co přesně potřebuje, třeba tolik nedoslýchá, ale komunikace je bez problémů. Aby se toho ti asistenti nebáli.“*

Z výzkumu provedeného studentkou pedagogické fakulty v roce 2011 vyplývá, že *„určitou nepříjemností pro asistenty, která plyne z formy odměňování (účelové stipendium), je tří až šesti měsíční interval mezi jednotlivými platbami, a není tedy ze strany asistentů vnímán jako pravidelný příjem, se kterým lze kalkulovat v rámci zajištění vlastních životních nákladů.“* [Marková, 2011:22] Asistentka 2 si také stěžovala na problémy s vyplácením stipendia: *„Problém shledávám v tom, že stipendium, které dostávají asistenti, je vypláceno s velkým zpožděním a velmi nepravidelně, je to v podstatě symbolická částka a člověk se musí občas i připomenout, aby mu ji vůbec zaslali. To je velice nepříjemné, pro některé asistenty to může být demotivující.“* Jiní asistenti však tento problém nezmínili. Občas se v souvislosti s vyplácením stipendia vyjadřovali ke zbytečné byrokracii, kterou se cítí být zatíženi.

## ZÁVĚR

Práce přináší řadu poznatků, které by mohly vést ke kvalitativním změnám v poskytování služby Asistence při studiu pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami na Karlově univerzitě v Praze.

Pokud mluvíme o změnách, které je nutné nastolit na Karlově univerzitě z hlediska podpory studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, je nutné vzít v potaz i další skutečnosti. Faktem je, že mezery v systematickém přístupu k osobám se zdravotním postižením jsou stále ještě i v legislativních a dalších veřejných dokumentech a nařízeních České republiky. Za více než dvacet let, které uplynuly od revoluce, se dostáváme do situace, kdy děti s různými typy hendikepu, které dostaly po roce 1989 možnost se vzdělávat spolu s intaktní společností, dospívají do věku, kdy se hlásí na střední a dále na vysoké školy. Vzhledem ke skutečnosti, že počty uchazečů se speciálními vzdělávacími potřebami o studium na vysoké škole budou s největší pravděpodobností stále narůstat, je nezbytné se zaměřit na cílené zlepšování podpory pro tyto studenty. Společnost by měla být připravena těmto studentům nabídnout studijní podmínky odpovídající jejich speciálním potřebám. Rovné podmínky ke studiu poskytují osobám se zdravotním znevýhodněním šanci získat vysokoškolské vzdělání, které je velice cenným kapitálem pro jejich budoucí život.

Karlova Univerzita jako největší univerzita v České republice by měla brát velký zřetel na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Bylo by tedy vhodné se zaměřit na zjištěné nedostatky a vytvořit podmínky k jejich odstranění. Hlavním problémem byla shledána špatná koordinace a nepružnost systému asistence na UK. S tím souvisí řada dalších problémů, jako je nedostatečné podchycení studentů se speciálními vzdělávacími potřebami při nástupu na univerzitu a špatná informovanost o možnostech, které mohou na UK využívat ke kompenzaci studijních podmínek.

Dalším velkým nedostatkem je neaktuálnost databáze asistentů, o niž se klienti nemohou při hledání kontaktů opřít. Nevyhovující je též její forma a grafická podoba. Těmito problémy se však Kancelář pro studenty se speciálními potřebami zabývá a chystá aktualizaci a změnu podoby databáze. Bylo by však také vhodné se zamyslet nad jinou formou komunikace mezi klienty a potenciálními asistenty. Zároveň je v plánu změna systému zaškolení. Kromě péče o studenty se speciálními potřebami by

bylo vhodné nabídnout individuální pomoc i asistentům, kteří se mohou dostat do situace, kdy si nebudou vědět rady s poskytováním asistence.

Dále je třeba se zaměřit na rozdílnou kvalitu práce kontaktních osob na jednotlivých fakultách a tu cíleně standardizovat. Jedná se o pracovníky, kteří mohou významně pomoci fungování služby, neboť mají ke studentům blízko a zároveň znají studijní nároky na příslušné fakultě.

Pro účelné zlepšování a rozvoj služby asistence na UK je zapotřebí zavést systematické zjišťování spokojenosti klientů a asistentů s funkcí nabízených služeb. Jen tak lze zajistit, že změny systému budou opravdu vyhovovat skutečným potřebám studentů. Účelná podpora studentů se speciálními vzdělávacími potřebami formou asistence při studiu je dnes opravdu nezbytná a pro řadu studentů by bez této služby bylo studium vysoké školy téměř nemožné.

## **SUMMARY**

In the first chapter, the objectives of the bachelor thesis are defined. These were to analyse the assistance services for students with special needs at Charles University in Prague, to define the needs of disadvantaged students in order to balance study, and to define effective form of assistance, based on the results obtained. The principal subject of this work is to find out whether personal assistance in the form in which it provided at UK is for clients fully utilized and if the current way of assistance and services suits.

Assistance services are one of the support mechanisms that to make for students with special educational needs at Charles University the education accessible. Education is, especially for people with disabilities, the most valuable asset in the future life.

The second chapter describes the methods of work and sources of data researched. The selection of respondents and the structure of conversations is described there. Four students using the assistance services were interviewed, as well as seven students who provide those services at the Charles University. . At the same time, also the employees of the Office for Students with Special Needs which coordinates the service assistance at Charles University were interviewed. For comparison, a similar interview was conducted with the head of the Centre for handicapped students, which provides service assistance at the University of Economics in Prague. The chapter is also devoted to the implementation and processing of interviews and secondary data analysis.

The third chapter discusses the theoretical basis on which the work is based. These are human capital, equality in education and Maslow pyramid theory of needs and handicap.

The legislative documents which apply to the issue of assistance services are to be found in the fourth chapter. Those are documents from the Czech legislative system and also those from the Charles University itself.

The fifth chapter deals with the integration of persons with disabilities and their possibilities in education. The introduction is devoted to social services. Also a historical perspective on people with disabilities and their position in today's society is described. The third part deals with the education of those with special educational needs in the Czech Republic and Charles University and the overall accessibility of higher education for students with disabilities.



The sixth chapter describes the role of assistance and assistance services for people with special educational needs. It also describes the specific functioning of assistance at Charles University and the University of Economics in Prague.

The last chapter deals with the analysis of the conducted interviews. In qualitative research, all folders that their synergies involved in the shaping service assistance at UK were asked. The research and secondary data analysis led to conclusions, which should assist the efficient development and the establishment of changes in the functioning of assistance services for students with special educational needs at Charles University in Prague.

The insufficient coordination of assistance services was found to be the principal deflection. This is related to a number of other problems, such as lack of awareness of students about the opportunities they can use as students to compensate for the study conditions. Other major issue would be the database assistants, which is not updated and so the students with special needs cannot rely on it. This issued is, however, dealt with by the Office and they prepare a new and changed database. The change the system of training is also planned, which seems to be, according to testimony assistants, already urgent. In addition, it is planned that the passing this of training will be for involvement assistants mandatory. It is also necessary to standardize the currently diverse work of contact persons on each of the faculties. The fact that assistants providing help are from the same university as those seeking it represents a benefit from many perspectives. On the other hand, this form of help has also its problems and it does not suit all of students with special needs.. It would be useful also to hire assistants, who would be employees of the University and they could be asked for help if none from the students proving it would be available.

For the effective improvement and development of the assistance services at the Charles University, the systematic investigation on a level of satisfaction with offered services would be needed. A properly functioning system of assistance should be flexible and able to provide assistants according to their needs. Only such a service would help students with special educational needs effectively. Generally, assistance services are necessary now a days, and it enables the study at university even for the students for whom it would be almost impossible else way.

## POUŽITÉ ZDROJE

ALEVIA. *Analýza současné situace studentů se specifickými nároky na vysokých školách*. 2010, 65 s.

CTIBOR, Martin. Středisko handicapovaných studentů (SHS): O středisku. *Středisko handicapovaných studentů (SHS): O středisku* [online]. 2009, 1. 8. 2009 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://shs.vse.cz/shs/o-stredisku/>

DUBEN, Rostislav. *Teorie a praxe sociální politiky*. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999, 203 s. ISBN 80-707-9479-8.

HÁDKOVÁ, Kateřina. Implementace práva na vysokoškolské vzdělávání: standardizace podpory pro studenty se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově v Praze. In: *Vysokoškolské poradenství* [online]. 06/23/2009 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <http://www.vsporadenstvi.cz/cs/node/85> [Hádková, 2012]

HÁJEK, Václav a Štěpán BOJAR. *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze z a rok 2011*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. ISBN 978-80-246-2157-9.

HAMPL, Václav. *Opatření rektora č. 25/2008: Minimální standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově*. 26. září 2008. Praha, 2008.

HRDÁ, Jana. *Osobní asistence příručka postupů a rad pro osobní asistenty*. In [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, [200?] [cit. 2011-01-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/UK-3390.html>>.

HRDÁ, Jana. Historie osobní asistence. In: *Asociace pro osobní asistenci* [online]. 2008 [cit. 2012-10-31]. Dostupné z: <http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/historie-osobni-asistence>

HUBINKOVÁ, Klient 1. Vysoké školy jsou otevřeny pro všechny studenty ... In: *Vysokoškolské poradenství* [online]. 10/21/2008 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <http://www.vsporadenstvi.cz/cs/node/85>

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 78-80-7367-269-0.

KOZÁKOVÁ, Hana, Asistent 7 PŘIBILOVÁ a Vladimíra TOMÁŠKOVÁ. *Osobní asistence jako dostupná a nároková služba*. Praha, 2005/2006. Seminární práce. UK FSV - Veřejná a sociální politika. Vedoucí práce Ing. Čabanová.

KRHUTOVÁ, Lenka. *Hodnocení kvality vysokých škol: Současné trendy v hodnocení kvality* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2012-01-16]. ISBN 978-80-210-5363-2. Dostupné z: [http://is.muni.cz/do/rect/metodika/rozvoj/kvalita/HKVS\\_sbornik\\_WEB.pdf](http://is.muni.cz/do/rect/metodika/rozvoj/kvalita/HKVS_sbornik_WEB.pdf)

MARKOVÁ, Aneta. *Asistent v podpoře vysokoškolského studia studentů s postižením: Projekt Asistence při studiu na Univerzitě Karlově v Praze*. Praha, 2011. Diplomová práce. UK v Praze. Vedoucí práce Iva Strnadová.

MATĚJŮ, Petr. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009, 74 s. ISBN 978-80-254-4519-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd 1. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-807-3673-109.

MERTIN, Václav. *Pražské sociálně vědní studie. Prague social science studies / FSV UK ... Veřejná politika a prognostika: PPF [[Elektronische Ressource]] = Public policy and forecasting* =. Praha: FSV UK, 2007. ISBN 1801-5999.

NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním : základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Praha : Portál, 2009 . 269 s.

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

RYTYCHOVÁ, DIS, Alice; RAKUŠANOVÁ, Lucie. *Základní informace pro studenty se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově v Praze*. Praha: IPC RUK, 2009. 30 s.

ROUNOVÁ, SMOTLACHOVÁ a MÜLLEROVÁ. *Informace pro handicapované studenty: na Univerzitě Karlově v Praze pro akademický rok 2003/2004*. 5. vyd. Praha: Karolinum, 2003.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 160 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1733-3.

SMUTEK, Martin a Milan ŠVEŘEPA. *Sociální práce a sociální služby: výběr materiálů projektu Vzdělávání poskytovatelů a zadavatelů sociálních služeb na území Královéhradeckého kraje*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 141 p. ISBN 80-704-1105-8.

*Strategie systémového zpřístupňování VŠ vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR*. 2010, 10 s.

ŠÁMALOVÁ, Kateřina. *Systém podpůrných služeb pro studenty se zdravotním postižením na UK v Praze [Microsoft PowerPoint]*. setkání pro studenty se speciálními potřebami, 16. října 2012 [cit. 6. 11. 2012].

TINKLIN, Sheila RIDDELL a Alastair WILSON. *Disabled Students in Higher Education*. *Edinburgh: Centre for Educational Sociology, University of Edinburgh*. 2004, April 2004, č. 32.

TITZL, Boris. Postižený člověk ve společnosti: Hledání počátků. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1998. ISBN 86039-30-7.

Užitečný život. *Užitečný život, občanské sdružení* [online]. © Copyright 2007 [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.uzitecny-zivot.cz/index.php?clanek=5>

UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 135 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-807-3677-640.

VÁGNEROVÁ, Marie, Klient 1 HADJ-MOUSSOVÁ a Stanislav ŠTECH. *Psychologie handicapu*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 230 s. ISBN 80-718-4929-4.

VLÁDNÍ VÝBOR PRO ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÉ OBČANY. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014*. 2010, 46 s. ISBN 978-80-7440-024-7.

Zákon o sociálních službách. In: *108 Sb.* 2006.

Zákon o vysokých školách se zpracovanými novelami. In: *111 Sb.* 1998.

## **SEZNAM PŘÍLOH**

- 1 Dopis pro studenty
- 2 Dopis pro Kancelář pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami
- 3 Dopis pro Středisko handicapovaných studentů VŠE
- 4 Dotazník - Klient
- 5 Dotazník - Asistent
- 6 Dotazník - IPC
- 7 Dotazník - VŠE
- 8 Informovaný souhlas

# PŘÍLOHY

## 1 Dopis pro studenty

Vážení studenti,

obracím se na vás s žádostí o spolupráci při výzkumu, jenž je součástí mé bakalářské práce. Cílem práce je analyzovat službu asistence při studiu na UK, zjistit jestli funguje účelně a porovnat ji s obdobnou službou fungující na jiné pražské vysoké škole.

Proto bych vás chtěla touto cestou požádat o spolupráci. Jednalo by se o poskytnutí rozhovoru v délce přibližně třiceti minut, který by proběhl na vámi vybraném místě v Praze. V rámci rozhovoru budu analyzovat váš názor na službu, zkušenosti, postřehy a důvody, které vás přivedly k využívání/ poskytování asistence při studiu na UK. Účast je zcela dobrovolná a s poskytnutými informacemi bude nakládáno zcela anonymně. Zpracované rozhovory vám budou poskytnuty k autorizaci.

Budu velice vděčná, když se mi ozvete a budu s vámi moci spolupracovat. Pokud máte jakékoli doplňující otázky, neváhejte mne kontaktovat.

Předem děkuji za vaši odezvu a těším se na případnou spolupráci

Tereza Švorcová

Studentka 3. ročníku Sociologie a sociální politiky na FSV UK

## 2 Dopis pro kancelář pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami

Dobrý den,

jsem studentka 3. ročníku oboru Sociologie a sociální politika na FSV UK. Již před časem jsem Vás kontaktovala s žádostí o spolupráci při výzkumu k mé bakalářské práci, která se zabývá tématem Analýza podpory pro studenty se speciálními potřebami formou osobní asistence na Univerzitě Karlově v Praze. Potřebovala jsem však práci ještě doladit, a proto se ozývám až po delší odmlce. Chtěla bych Vás touto cestou znovu požádat, zdali byste mohla rozeslat e-maily osobám zapojeným do programu Asistence při studiu na UK, a to jak klientům, tak samotným asistentům. Pro účely mé práce jsou důležití i studenti, kteří jsou v databázi a přitom službu z jakéhokoli důvodu nevyužívají, proto bych Vás chtěla požádat o zaslání e-mailu studentům z celé databáze. Text pro studenty je součástí přílohy, ale chtěla bych Vás požádat, zdali byste ho mohla překopírovat do pole pro zprávu.

Následně bych ráda provedla rozhovor s Vámi, případně s jiným pracovníkem Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami. Rozhovor by se uskutečnil po provedení rozhovorů se samotnými studenty. Volba času i místa by byla samozřejmě na Vás. Otázky by se týkaly převážně služby Asistence při studiu na UK, činnosti Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami a semináře pro asistenty při studiu. Před samotným rozhovorem bych Vás ještě kontaktovala s upřesňujícími informacemi.

Předem velice děkuji za Vaši ochotu

Těším se na spolupráci

Tereza Švorcová

### **3 Dopis pro Středisko handicapovaných studentů VŠE**

Vážený pane,

obracím se na Vás s žádostí o spolupráci při výzkumu, jenž je součástí mé bakalářské práce. Cílem práce je analyzovat službu asistence při studiu na UK, zjistit, jestli funguje účelně a porovnat ji s obdobnou službou fungující na jiné pražské vysoké škole. Pro toto srovnání jsem si vybrala Vysokou školu ekonomickou v Praze, potažmo Středisko handicapovaných studentů.

Proto bych Vás chtěla touto cestou požádat o spolupráci. Jednalo by se o poskytnutí rozhovoru, v délce přibližně třiceti minut. V rámci rozhovoru budu analyzovat systém poskytování podpory na VŠE. Otázky by se tedy týkaly podpory poskytované studentům se speciálními vzdělávacími potřebami, služby osobní asistence a informovanosti zaměstnanců VŠE o této problematice. Zpracovaný rozhovor Vám bude poskytnut k autorizaci.

Budu velice vděčná, když se mi ozvete a budu s Vámi moci spolupracovat. Pokud máte jakékoli doplňující otázky, kontaktujte mne prosím.

Předem děkuji za Vaši odezvu

Tereza Švorcová

Studentka 4. ročníku Sociologie a sociální politiky na FSV UK



## 4 Dotazník - Klient

### Úvodní otázky:

Jaký obor studujete, v kolikátém jste ročníku? (+*forma studia*)

Můžete mi prosím nějak stručně popsat Vaše zdravotní postižení a omezení, která z něho pro Vás plynou?

Jak dlouho využíváte asistenci obecně? (*asistence na UK, ale třeba i na SŠ, ZŠ, osobní asistence*)

Jak dlouho využíváte Asistenci při studiu na UK?

Jak jste se o možnosti využití služby Asistence při studiu na UK dozvěděl/a? (*na internetu, od pedagogů, na studijním oddělení, od kontaktní osoby, oslovila mě univerzita, od spolužáků, kamarádů...*)

Byla pro vás skutečnost, zda škola tuto službu poskytuje, rozhodující při výběru vysoké školy?

Za jakých podmínek byste byl schopen/byla schopna na univerzitě studovat bez asistenta?

### Spolupráce a komunikace s asistenty:

S čím vším potřebujete pomoci?

Na které činnosti čerpáte Asistenci při studiu na UK?

Jak často a přibližně kolik hodin týdně asistence potřebujete?

Kolik asistentů z databáze UK využíváte?

Jak jste k nim dostal/a? (*znali jste se dříve?*)

Z jakých fakult jsou? (*je asistent Váš spolužák/spolužačka?*)

Jak probíhal první kontakt? (*kdo koho oslovil?*)

Je Vám Váš asistent schopen se vším pomoci?

Jsou asistenti z UK nějak školeni, nebo si je zaučujete sám/sama? (*byli studenti na roli asistenta připraveni?*)

Jak byste zhodnotil/a komunikaci a spolupráci s asistentem/asistenty?

### **Činnost kanceláře pro studenty se speciálními potřebami:**

Funguje komunikace s IPC podle Vašich představ? *(komunikují s Vámi, zajímají se o Vás)*

Pokud máte nějaké potíže či komplikace, můžete se s jejich řešením obrátit na IPC?

Je zde nějaká služba, která Vám chybí?

Jak byste si spolupráci s IPC ideálně představoval/a?

### **Spolupráce s kontaktní osobou:**

Funguje na Vaší fakultě kontaktní osoba?

Jak jste se o ní dozvěděl/a a kontaktovala jako první ona Vás nebo jste za ní šel/šla až v případě potřeby *(problémů)*?

Jste s kontaktní osobou ve stálém kontaktu? Komunikuje s Vámi?

S jakými problémy či otázkami se na kontaktní osobu obracíte?

Jste spokojen/a s informacemi, které od kontaktní osoby získáváte?

### **Hodnocení služby Asistence při studiu na UK:**

Změnilo se něco na službě Asistence při studiu na UK za dobu, po kterou ji využíváte? *(změny, které prakticky ovlivnily Vaše vnímání služby, „zlehčily vám život“)*

Jak moc velký je vliv IPC na informovanost asistentů?

Změnil/a byste nějak úlohu IPC v jejich zaškolení?

Je něco, co by se mělo na asistenci změnit?

Je něco, co Vám na službě chybí?

Máte případně nějaké návrhy na změnu? *(co by podle Vás třeba pomohlo, či usnadnilo využívání systému asistence)*

### **Zkušenost s osobní asistencí a asistencí při studiu mimo UK:**

Využíval/a jste, byla Vám poskytnuta asistence na SŠ, ZŠ *(případně na jiné VŠ)*? *(jaké máte s touto asistencí zkušenosti, - pokud to již nevyplývalo)*

Máte zkušenost s jiným poskytovatelem služby osobní asistence? *(asistenci poskytují rodiče, kamarádi a nebo jiné sdružení)*

Máte přehled o funkčnosti systému na jiných vysokých školách?

**Sociodemografické údaje:**

Věk?

Pohlaví?

Bydliště?

## 5 Dotazník - Asistent

### Úvodní otázky:

Jaký obor studujete, v kolikátém jste ročníku?

Jak dlouho poskytujete asistenci studentům UK?

Máte nějakou jinou zkušenost s poskytováním osobní asistence? *(zkušenost mimo UK, případně jak dlouho)*

Co Vás vedlo k rozhodnutí poskytovat osobní asistenci?

Jak jste se o možnosti poskytování služby Asistence při studiu na UK dozvěděl/a? *(na internetu, od pedagogů, na studijním oddělení, od kontaktní osoby, oslovila mě univerzita, od spolužáků, kamarádů...)*

Jakou pomoc poskytujete studentům při asistenci *(v rámci UK)?*

### Poskytování Asistence při studiu na UK:

Kolika studentům UK pomáháte?

Kdo a jakou formou Vás kontaktoval, když se projevilo, že by měl nějaký student zájem o Vaši asistenci?

Z jakých fakult student nebo studenti, kterému/kterým pomáháte, jsou?

Jak probíhal první kontakt se studentem/studenty?

Jak byste zhodnotil/a komunikaci a spolupráci se studentem/studenty?

Víte si vždy rady s poskytováním asistence, kterou po Vás Váš klient žádá?

Kolik času týdně asistenci věnujete? *(přibližně, případně kolik času měsíčně)*

### Zaškolení:

Jste nějak školeni, nebo si vás zaučuje sám klient?

Zúčastnil/a jste se semináře pro asistenty při studiu *(je tato účast pro zapojení do asistence povinná?)*?

Měla pro Vás účast na semináři nějaký přínos?

Dozvěděl/a jste se užitečné informace k poskytování asistence?

Využil/a jste tyto informace v praxi?

Co byste se rád/a na semináři dozvěděl/a?

Proběhla nějaká jiná forma zaškolení asistentů? *(případně zúčastnil/a jste se? Vaše pocity +/-)*

Co Vám při zaškolení chybělo?

Máte nějakou konkrétní představu o tom, jak by zaškolení mělo probíhat?

Zúčastnil/a jste se nějakého školení mimo rámec UK? *(můžete když tak porovnat?)*

### **Činnost Kanceláře pro studenty se speciálními potřebami**

Jak probíhala počáteční komunikace s IPC?

Jaký je přístup IPC k Vám jako asistentovi? *(komunikují s Vámi, zajímají se o Vás)*

Funguje komunikace s IPC podle Vašich představ?

Pokud máte nějaké potíže či komplikace, můžete se s jejich řešením obrátit na IPC?

Jak byste si spolupráci s IPC ideálně představovali?

Jak hodnotíte spolupráci IPC s hendikepovanými studenty?

### **Hodnocení služby Asistence při studiu na UK:**

Změnilo se něco na službě Asistence při studiu na UK za dobu, po kterou ji poskytujete? / Je něco, co by se mělo na této službě změnit?

Setkal/a jste se s nějakou překážkou při poskytování asistence?

Máte přehled o funkčnosti systému asistence na jiných vysokých školách?

Na závěr bych Vás chtěla poprosit o stručné zhodnocení systému Asistence při studiu na UK.

Máte nějaké návrhy na změnu?

### **Sociodemografické údaje:**

Věk?

Pohlaví?

Bydliště?

Počet let zkušeností s poskytováním asistence:

## 6 Dotazník - IPC

### Úvodní otázky:

Jakou podporu poskytujete studentům se speciálními potřebami na UK?

Čím byl iniciován vznik IPC?

Kdy vznikla služba asistence?

Čím byl iniciován její vznik?

Jak se služba vyvíjela?

Změnilo se něco na službě asistence od doby jejího vzniku?

### Služba asistence:

Můžete mi nějak stručně popsat, jak služba funguje? (Jaký je její rozsah, na jaké činnosti a oblasti se vztahuje a na jaké už ne?)

Na které činnosti studenti nejčastěji čerpají Asistenci při studiu na UK?

Jak probíhá 1. kontakt mezi asistentem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami?

Pokud má student asistenta, využívá pouze jednoho, či se jich u něj střídá více dle časových možností?

Funguje asistence jen jako dlouhodobá výpomoc nebo si student se spec. potřebami může přes váš systém dohodnout i asistenci v nějakém urgentním případě, jako je náhlé onemocnění asistenta, či neočekávaná změna rozvrhu?

Jak takové shánění asistenta na jednorázovou asistenci probíhá?

Jaký je objem poskytované asistence? Jsou studenti něčím limitováni, např. počtem hodin, které mohou čerpat, či je rozsah služby neomezený a ze systému lze plně pokrýt potřebný rozsah asistence?

Víte o případech, kdy by se pro studenta nepodařilo zajistit potřebnou asistenci?

Kdo je v IPC zodpovědný za fungování systému asistence?

Kolik pracovníků je do tohoto systému zapojeno?

Mají na starosti i jiné podpůrné služby?

Jaké mají tyto pracovníci vzdělání?

Jak je služba asistence financována?

**Studenti se speciálními potřebami:**

Kolik je na UK aktuálně studentů se speciálními potřebami?

Máte k dispozici přesná čísla z hlediska počtu studentů s různým typem postižení?

Kolik studentů se speciálními potřebami je aktuálně zapsáno v systému asistence?

Kolik studentů se speciálními potřebami aktuálně služby asistence využívá?

Máte nějak podchycené studenty se speciálními vzdělávacími potřebami? (Jak se o Vás a fungování poradenského centra mohou dozvědět?)

Jak často jsou aktualizovány Vaše webové stránky?

Sledujete nějaké tendence v poklesu či nárůstu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, čím si to vysvětlujete?

**Asistenti:**

Kolik asistentů je aktuálně zapsáno v systému asistence?

Kolik asistentů z databáze aktuálně poskytuje asistenci?

Kde se mohou asistenti o službě asistence dozvědět?

Existují nějaké požadavky na studenty, kteří chtějí poskytovat asistenci?

Sledujete nějaké tendence v poklesu či nárůstu asistentů, čím si to vysvětlujete?

Mohla by asistenci poskytovat i osoba, která není studentem UK? (Případně proč ne?)

V jaké výši se pohybuje stipendium pro asistenty při studiu? Jak je studentům vypláceno?

**Databáze asistentů a klientů:**

Můžete mi nějak stručně popsat, jak databáze funguje, jak se do ní mohou studenti a asistenti zapsat a co jim poskytuje?

Je databáze nějak průběžně aktualizována?

**Seminář pro asistenty:**

Jsou asistenti z UK nějak školeni, nebo si je student, kterému asistují, zaučuje sám?

Jsou semináře pro asistenty povinné pro zapojení do programu asistence?

Jakou formou a v jakých intervalech jsou semináře pořádány?

Co je jejich náplní?

Máte nějakou zpětnou vazbu, jestli jsou semináře pro asistenty přínosné?

Jak velká bývá účast studentů?

Pořádáte nějaké supervize?

### **Předpisy:**

Jsou nějaké vyhlášky či zákony, jimiž se musíte při organizování služby asistence řídit?

Jaké to jsou a omezují Vás v činnosti, či Vám naopak pomáhají?

Kontaktní osoby:

Co přesně je povinností kontaktních osob?

Jste ve styku s kontaktními osobami na jednotlivých fakultách?

Máte přehled o činnosti těchto osob?

Jsou za svou práci nějak zvlášť odměňovány?

Jsou pracovníci UK nějak seznamováni s problematikou studentů se spec. potřebami?

### **Závěr:**

Plánujete do budoucna rozvoj systému poskytování asistence na UK?

Jakého stavu byste rádi dosáhli?

Máte nějakou zpětnou vazbu, jestli je fungování systému asistence v jeho současné podobě pro asistenty a studenty přínosné?

Máte představu o fungování systémů asistence na jiných vysokých školách?

Inspirujete se jejich fungováním pro změny Vašeho systému?



## 7 Dotazník - VŠE

### Úvodní otázky:

Jakou podporu poskytujete studentům se speciálními potřebami na VŠE?

Kdy bylo Středisko handicapovaných studentů založeno?

Čím byl iniciován vznik Střediska handicapovaných studentů?

Jak se vyvíjel rozsah nabízených služeb?

Změnilo se něco na poskytování podpory od doby jejího vzniku?

### Služba asistence:

Můžete mi nějak stručně popsat, jak služba funguje?

Funguje služba jako asistence při studiu či jako asistence osobní?

Pokud má student asistenta, využívá pouze jednoho, či se jich u něj střídá více dle časových možností?

Může asistenci poskytovat i osoba, která není studentem VŠE? *(Případně proč ne?)*

Kdo je v SHS zodpovědný za fungování systému asistence? Kolik pracovníků je do tohoto systému zapojeno? Mají na starosti i jiné podpůrné služby? Mají tito pracovníci odborné vzdělání?

Jaký je objem poskytované asistence? Jsou studenti něčím limitováni, např. počtem hodin, které mohou čerpat, či je rozsah služby neomezený a ze systému lze plně pokrýt potřebný rozsah asistence?

Víte o případech, kdy by se pro studenta nepodařilo zajistit potřebnou asistenci?

Jak probíhá 1. kontakt mezi asistentem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami?

Funguje asistence jen jako dlouhodobá výpomoc, nebo si student se spec. potřebami může přes váš systém dohodnout i asistenci v nějakém urgentním případě jako je neočekávaná změna rozvrhu či náhlé onemocnění asistenta? Jak takové shánění asistenta na jednorázovou asistenci probíhá?

Na které činnosti studenti nejčastěji čerpají asistenci?

Jak je služba financována?

### **Studenti se speciálními potřebami:**

Kolik je na VŠE aktuálně studentů se speciálními vzdělávacími potřebami?

Máte k dispozici přesná čísla z hlediska počtu studentů s různým typem postižení?

Kolik studentů se speciálními potřebami aktuálně využívá služby asistence?

Máte nějak podchycené studenty se speciálními vzdělávacími potřebami? *(Aby se o fungování poradenského centra a o službě asistence dozvěděli)*

Jak se o Vás a fungování poradenského centra mohou dozvědět?

Sledujete nějaké tendence v poklesu či nárůstu studentů se speciálními potřebami, čím si to vysvětlujete?

### **Asistenti:**

Kolik asistentů aktuálně asistuje studentům na VŠE?

Jsou asistenti z VŠE nějak školeni, nebo si je Klient zaučuje sám?

Jakou formou je školení pořádáno?

Co je jeho náplní?

Pořádáte nějaké supervize?

Je školení pro asistenty povinné pro zapojení do programu asistence?

### **Kontaktní osoby:**

Pokud má student se spec. potřebami nějaký problém, na koho se může obrátit? Existují nějaké osoby, na které se student může obrátit na jednotlivých fakultách?

Co přesně je povinností těchto „kontaktních“ osob?

Jste ve styku s „kontaktními“ osobami na jednotlivých fakultách?

Máte přehled o jejich činnosti?

Jsou za svou práci nějak odměňováni?

Jsou pracovníci VŠE nějak seznamováni s problematikou studentů se spec. potřebami?

### **Legislativa:**

Jsou nějaké vyhlášky, zákony či fakultní předpisy, jimiž se musíte při organizování služby asistence řídit?

Jaké to jsou a omezují Vás v činnosti či Vám naopak pomáhají?

Je nějaký zákon či vyhláška, která by se podle Vás měla změnit?

### **Závěr:**

Je něco, co by bylo podle Vás potřeba na systému poskytování asistence na VŠE změnit? Plánujete nějaké takové změny či řekněme rozvoj systému?

Máte nějakou zpětnou vazbu, jestli je fungování systému asistence v jeho současné podobě pro asistenty a studenty přínosné?

Máte představu o fungování systému i na jiných univerzitách?

Inspirujete se jejich fungováním pro změny Vašeho systému?

## 8 Informovaný souhlas

### INFORMOVANÝ SOUHLAS

Souhlasím s provedením rozhovoru zhotoveného pro účely bakalářské práce na téma „Analýza podpory pro studenty se speciálními potřebami formou asistence při studiu na Univerzitě Karlově v Praze“.

Výzkumník se zavazuje, že údaje poskytnuté v rámci rozhovoru budou anonymizovány a budou použity pouze pro účely bakalářské práce. Zároveň bude zpracovaný rozhovor poskytnut respondentovi k autorizaci.

Prohlašuji, že jsem byl/a seznámen/a s podmínkami účasti na výzkumu a že se jej účastním dobrovolně s možností kdykoli od spolupráce odstoupit.

Jméno a příjmení.....

V Praze dne..... Podpis.....